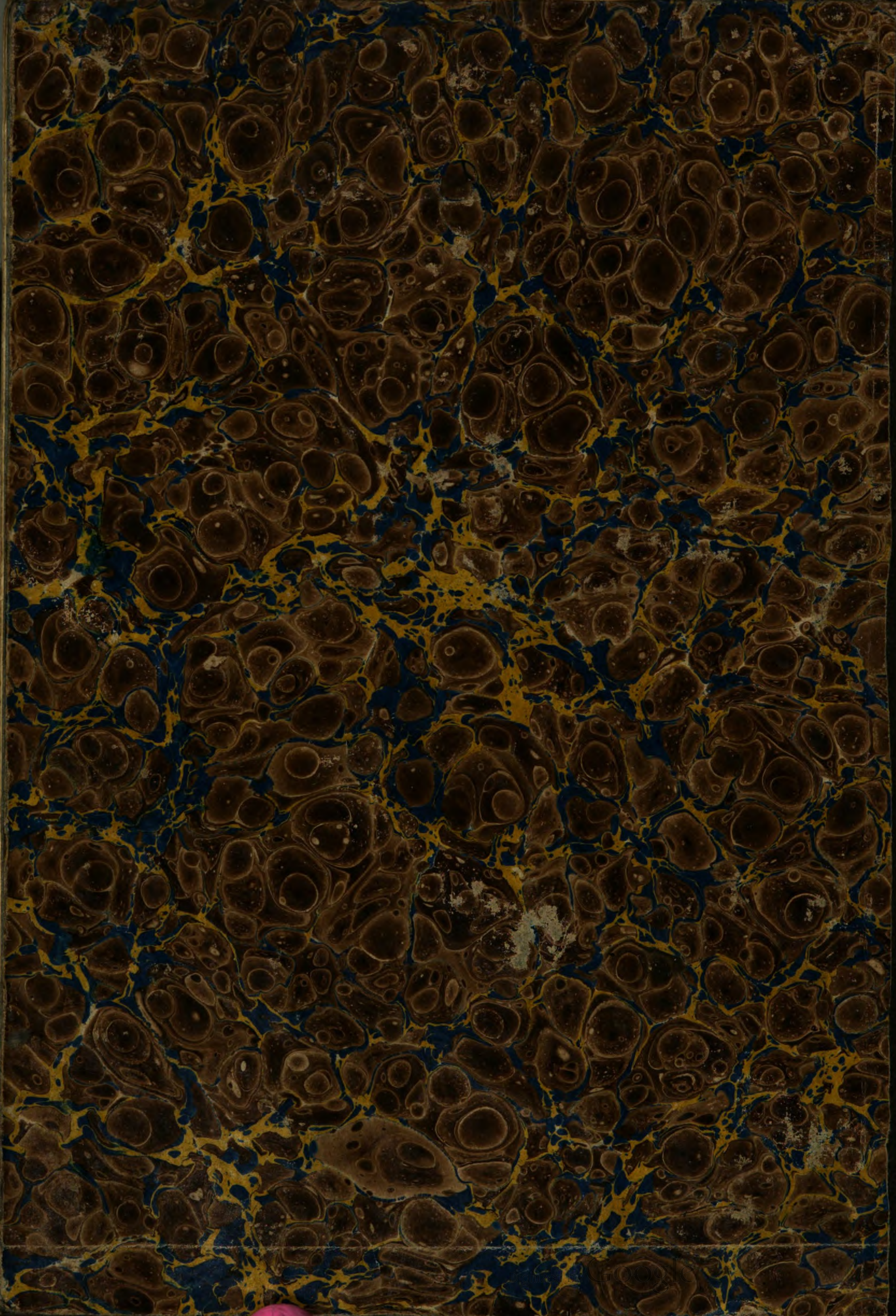
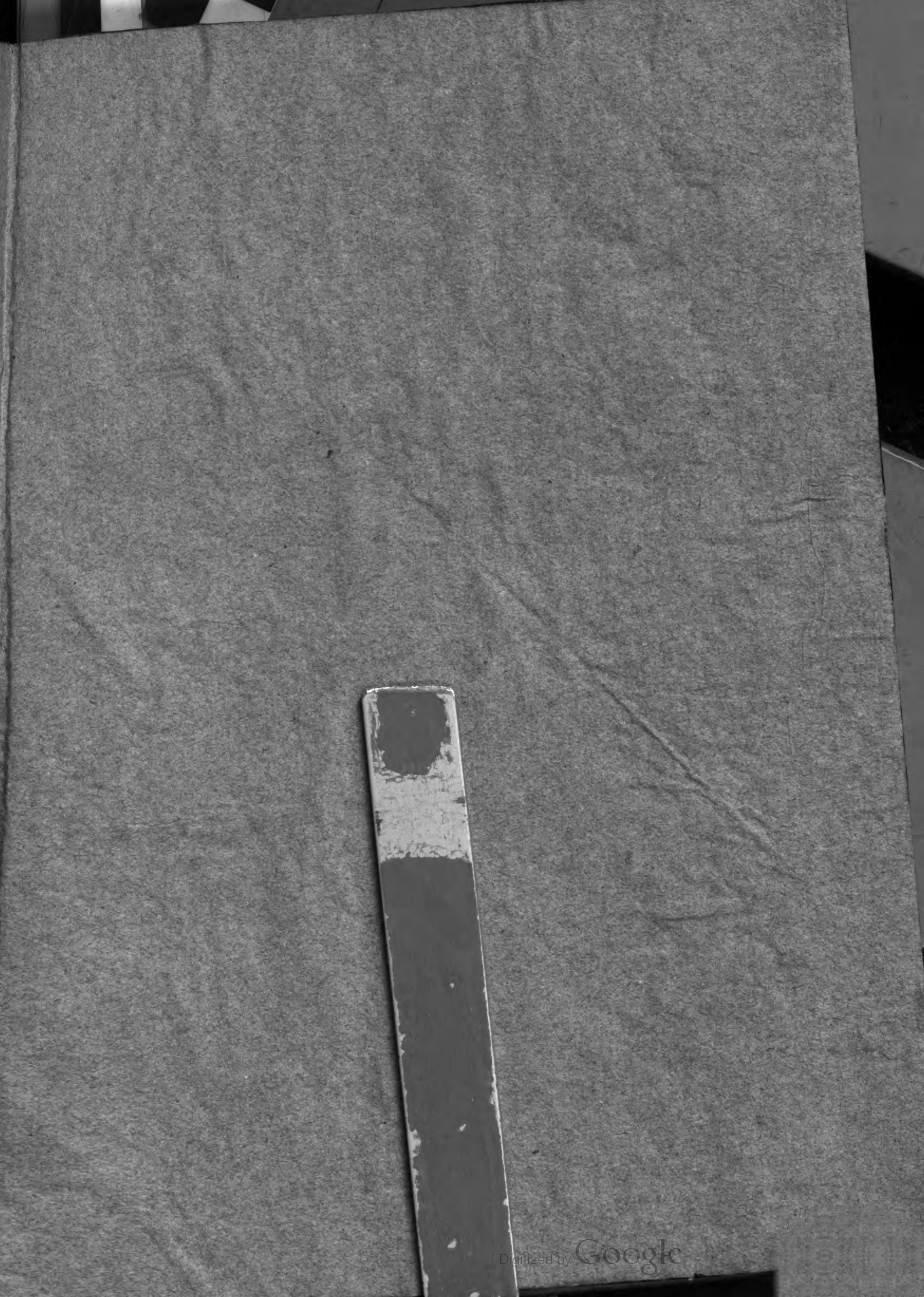

﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ﴾

سپاس جمله کائنات * اول خالق الالفاظ واللغات * وایجاد کننده حروف وکلمات * اولان خداوند مستعانه شایاندر که خلق الانسان علمه البیان تشریفیله قدر ومرتبهٔ انسانی ترفیع وبیان ایلدی * وصلات صلوات نامیات * اول خواجهٔ کائنات خلاصهٔ موجودات مقصود وجود عالم وعالمیان محبوب قلوب آدم وآدمیان صلی الله علیه وسلم مادام الفرقدان افندیمز حضرتلرینه شایاندر که لسان فصاحت عنوانلرندن (لسان أهل الجنة العربية والفارسية الدرية) زلال تبشیری جریان ایلدی * وعلی آله واصحابه الذین تأدبوا بمحاسن آدابه * وصفوهٔ ثمرهٔ زمان نقاوهٔ ملوك جهان خلاصهٔ دودمان آل عثمان امام المسلمین خلیفهٔ روی زمین السلطان ابن السلطان ابن السلطان السلطان ﴿ عبد المجید خان ﴾ لا زالت رایات سلطنته منصوره * واعداء حضرته مقهوره * جناب اعلی الجنابلرینك دعاء داوریلری بارگاه الوهیت وآستان ربوبیته عرض ونثار اولنور که دور همایونلرنده بالجمله ارباب حیثیت منظور نظر عاطفت وعنایتلری اولمقده در * همان جناب یزدان

حميد ومجيد اسم شريفی حرمتنه اول سلطان صاحب احسانك عمر شریفنی افزون ایلیه امين بحرمة النبي الامين (وبعد) خازن كلام معنوی وشارح كتاب مثنوی استاذاكرم مولانا السيد الشيخ محمد مراد الواقف باسرار المبدأ والمعاد حضرتلری اسلوب کلام قديمه اقتدا وكل امر ذی بال لم يبدأ بالبسملة فهو ابتر حديث شريفنه لاجل الاقتفا اول كتابنده بسملهٔ شريفه ايله ابتدا وكتابنی نظر شرع غراده معتد به ومعتنا ايدوب (بسم الله الرحمن الرحيم) بيوررلر كساه الله جلابيب رضوانه في يوم التناد (حمد وسپاس خدای عز وجل كه لغت اهل پارس در فصاحت و بلاغت وحلاوت توأم داشت) سپاس قياس وزننده حمد وشكر معناسنه در حمد اوزره معطوفدر وحمدك لغوی وعرفی ومدلول ومورد جهتلريله فرقلری دیباچه كتبده مفصل ومشروحدر (خدای مركب اوله رق واجب الوجودك علم خاصيدر ومعنای تركيبيسی كند وكليجی ديمكدر زيرا اصلنده آينده خودايدی حضرت واجب الوجوده علم خاص اولدیغنی افاده ايچون تركيبی تغيير ووصف تركيبی صورتنه افراغ ايتديلر يعنی وجودنده اصلا برعلتك دخلی يوق ايكن موجود اولیجی كه واجب الوجود عبارتنك معناسنه راجع اولور آخرنده را تخصيص ايچوندر (عز وجل بو ايكی جملهٔ فعليه خدانك صفتيدر (كه صفتله موصوف بيننده واقع ادات ربطدر لغت اول اصوا تدن عبارتدر كه انكله هر صنف انسانی غرض ومراملرينی افاده ايدرلر (پارس بر ديارك اسميدر كه دارالملكی شيرازدر لغت مذكور اول دياره يا اول ديار اهاليسنه منسوبدر و پارس لفظنك تفصيل وتحقيق اوائل برهان قاطعده مفصل ومقطوعدر (در عربيده في كبی ادات ظرفدر (فصاحت اصل لغتده ظهور وابانه دن عبارتدر اصطلاحده اوچ قسمه منقسمدر مفرده فصاحت تنافر حروف وغرابت وقياس لغوی يه مخالفتدن خلو وخلوصيدر

كلامده فصاحت كلماتك فصاحتيله برابر ضعف تأليف وتنافر كلمات وتعقيددن خلوصيدر متكلمده فصاحت برملكه دركه اول ملكه سببيله لفظ فصيح ايله مقصودني تعبير وافاده يه قادر اولور (بلاغت بودخي اصل لغتده كلامك فصاحتيله برابر مقتضاى حاله مطابقتيدر متكلمده بلاغت برملكه دركه انكله كلام بليغ تأليفنه قادر اولور بوندن معلوم اولديكه فصاحت ايله مفرد وكلام ومتكلم موصوف اولور مثلا كلمة فصيحة وكلام فصيح ومتكلم فصيح دينور اما بلاغت ايله مفرد موصوف اولماز يعني كلمة بليغة ديمز سهلا للحفظ بوقاعده يي مبين برقطعهٔ عربيه يادكار حقير اولمق اوزره تحرير اولندي (قطعه) صفة الكلام مع الكليم وكلمة * وقد عبروا عنها بلفظ فصاحة * واعلم كذا اهل المعاني عبروا * عن اولين كليهما ببلاغة (حلاوت بلاغت وزننده شيرين اولمق معناسنه در (توأم جوهر وزننده عربي اوله رق جميع حيواناتك بر بطندن چفت طوغورديغي ولده دينور كه تركيده اكز ايكيز تعبير اولنور (داشت داشتن مصدرندن فعل ماضيدر طوتدي ديمكدر فاعلي تحتنده شين خدايه راجعدر مضارعي دارد كلور (محصول فقره) حمد وسپاس وشكر بيقياس عزيز وجليل اولان جناب خدايه مخصوصدر كه لغت اهل پارسي يعني لسان فارسيه يي فصاحت و بلاغت وحلاوت وطراوتده لغت عرب ايله برابر طوتدي ريب وشبهه دن عاريدر كه الفارسية تلو العربية في الفصاحة مفادي اوزره بعد العربيه بوزبان شيرين اداو فصاحت انتماده اولان نكات غريبه ونزاكت عجيبه لسان آخرده اولمديغي مسلم ارباب عرفان اولديغي وارستهٔ تعريف وبياندر (وصلوات زاكيات برآن سيد انام محمد عليه السلام كه باحديث لسان اهل الجنة العربية والفارسية الدرية قدر اين لغت برافراشت) صلواتك زاكياته اضافتي موصوفك صفتنه اضافتيدر زاكيات ناميات وطاهرات معناسنه در

(سيد اولوديمكدر انامه اضافتی لاميه‌در (انام كلام وزننده مخلوقات معناسنه‌در (محمد افضل مخلوقات عليه اكمل التحيات والتسليمات افنديمز حقنده بالخصيصه وصف وعلمدر وسائر تسميه اولنان كمسه‌لر حقنده علم محضدر نتكم جمله اسماء الهيه ونبويه نك شأنی بوكونه‌در ومن جهة الاعراب سيد انامدن عطف بياندر وبر باد كلمه‌سی محذوف اولوب تقدير عباره بر آن سيد انام محمد عليه السلام باد ديمكدر (كه صفتله موصوف بيننده واقع ادات رابطه‌در (لسان لغته ودله دينور لسان مبتدا العربية خبردر والفارسية العربية اوزره معطوفدر (دريه قضيه وزننده فصيحه معناسنه‌در وزبان دری اول لغتدن عبارتدر كه اصلا ماده سنده نقصان اولميوب واضعك وضع ايلديكی كبی استعمال اولنه مثلا اسپيد واشتر كلمه‌لری كه واضع بونلری همزه ايله وضع ايلدی بو اسلوب اوزره استعمال اولندقده دری اولوب همزه سز سپيد وشتر استعمال اولندقده دريدن معدود اولماز (برزائددر (افراشت افراشتن مصدرندن فعل ماضيدرقالدردی ورفع ايلدی ديمكدر فاعلی تحتنده شين محمد عليه السلامه راجعدر (محصول فقره) ودخی صلوات ناميات وتحف تسليمات جمله مخلوقك اولوسی اولان حضرت محمد صلی الله تعالی عليه وسلمك اوزرينه اواسونكه لسان اهل الجنة العربية والفارسية الدرية حديث شريفيله بو لغتك يعنی لغت فارسيه‌نك قدرينی اعلا ايلدی بو حديث شريف صحت رديفی حافظ نسفی كافی نام كتابنده ابوسعيد بردعی رضی عنه الباری حضرتلرندن تخريج ايتمشدر بو حديث شريف فارسی درينك مدحی بابنده كافی بلكه لسان مذكوری ذم وقدح ايدن طاعنلره جواب شافيدر وقالديكه افصح العرب والعجم صلی الله تعالی عليه وسلم افنديمزك لسان معجز بيانلرندن بعض كلمات فارسيه نك صدوری كتب اخبارده اخبار اولنمشدر نتكم بركون حضور سعادت موفور نبوته صدقه خرماسی

كتوردیلر و حسنین رضی الله تعالی عنهما حضراتی انده ایدیلر
انلردن بری اول خرمادن بر خرما الوب اغزینه قویدی درحال محبوب
رب ذو الجلال مبارك پرمقلرینی انك اغزینه اد خال ایدوب كخ كخ
فان الصدقة اوساخ الناس لاتحل لمحمد وآل محمد بیوردیلر كخ كخ
كاف عربیه نك كسریله لسان فارسیده چوجوقلره بر نسنه دن تنفیر
محلنده یاخود اللرنده اولان نسنه یی رد ایچون سویلنور بر صوتدر كه
عربیده اكا فازوع تعبیر اولنور كذا فی شرح شرعه لسید علی زاده
رزقه الله الحسنی وزیاده (ونیز برآل واصحابش باد كه صد هزار
اعدای دین را گاه با تیغ لسان بدوزخ خبط والزام وگاه با نیرهٔ تابان
بنیران سوزان پرداختند) نیز دخی معناسنه در آل كلمه سنك اصلی اهلدر
مراد اهل بیت وجملهٔ مؤمنین متقیندر (اصحاب صاحبك جمعیدر
وعند البعض اصحاب صحبك وصحب صاحبك جمعیدر حضرت
رسول الله ایله مؤمن اوله رق مجتمع واول حال اوزره جازم دار ابقا اولان
ذوات كرامه اطلاق اولنیور اولنده واوعاطفه آخرنده شین حضرت
محمده راجعدر (باد امر غائبدر اولسون دیمكدر (كه صفتله موصوف
بیننده واقع ادات رابطه در (صد یوز (هزار بیك دیمكدر بو مقامده
عدد مراد اولمیوب كمال كثرتدن كنایه در (اعداء عدونك جمعیدر دشمنلر
دیمكدر بو مقامده مراد كفرهٔ قریشدر آخرنده یاء لاجل الاضافة اتیان
اولنمشدر دینه اضافتی لامیه در آخرنده را ادات مفعولدر كه پرداختند
فعلنك مقدم مفعولیدر (گاه ماه وزننده وقت معناسنه در (تیغ قلج
لسانه اضافتی مشبه بهك مشبهه اضافتیدر اولنده با صله در (دوزخ
جهنم خبطه اضافتی تیغ لسان كبیدر خبط ضبط وزننده بر كسه نك
عملی ضایع اولمق معناسنه در كه مبهوت وملزم اولمقدن عبارتدر نسخ
مطبوعه نك جمله سنده خبط یرینه بدون الباء خط طبع اولنمشدر قلم
ناسخدن سهودر (نیرهٔ نونك كسریله مزراق معناسنه در تابانه اضافتی

موصوفك صفتنه اضافتيدر (تابان پارليجي معناسنه‌در (نيران ميران
وزننده آتش معناسنه‌در سوزانه اضافتي نيرهٔ تابان كبيدر (سوزان
صفت مشبه‌در يانيجي وياقيجي ديمكدر (پرداختند فعل ماضينك
جمعيدر فاعلي تخشنده شان آل واصحابه راجعدر ايلديلر وخواله
ايلديلر ديمكدر (محصول فقرهٔ) ودخي صلوات زاكيات وتحف تسليمات
اول سيد المخلوقات عليه اكمل التحيات حضرتلرينك آل واصحابي
اوزرينه اولسونكه بحسب اعداي ديني بعض وقت قليج كبي اولان
لساننه جهنم كبي اولان خبط والزامه وبعض كره يارليجي اولان
مزراغله ياقيجي اولان آتشه يعني نار جهنمه ايلتديلر وحواله قلديلر
الحاصل بعض كره لسانله محاربه وبعض دفعه‌دخي آلات حربيه ايله
مقاتله ايدوب اول شرذمهٔ لئيم لهم في الدنيا خزي ولهم في الاخرة
عذاب اليم آيت كريمه سنه مظهر ومامصدق اولديلر (بعد ازين اين
بندهٔ فقير ومعترف بعجز وتقصير باي شكستهٔ زاويهٔ خمول وكمنامي
السيد حافظ محمد مراد النقشبندي الاسلامبولي ابن الشيخ الحاج
عبد الحليم النقشبندي الاخسخوي شيخ خانقاه مراد ملا العريف
بداماد زاده رزقه الله الحسنى وزياده ميكويد) بعد ازين بعد از حمد
خدا ودرود رسول كبير يا تقريرندن‌ه در (اين بندهٔ فقير مبتدا (ميكويد
جمله سي خبردر (بنده مقول فقيره اضافتي موصوفك صفتنه اضافتيدر
(معترف افتعال بابندن اسم فاعلدر مقر معناسنه عجزه اضافتي اسم
فاعلك مفعولنه اضافتيدر اولنده واو عاطفه‌در فقير اوزره معطوفدر
(تقصير تفعيل بابندن مصدردر برنسنه‌يه مقتدر ايكن امتناع ايدوب ال
چكمك معناسنه‌در (پاي اياق (شكسته شكستن مصدرندن اسم
مفعولدر قريلمش ديمكدر (زاويه گوشه‌يه ديرلر جمعي زوايا كلور (خمول
خاملك ضعيله بركيسه كمنام اولمق معناسنه‌در كه ادي صاني باتمق تعبير
اولنور (كمنامي خمولك عطف تفسيريدر آخرنده يا مصدريه‌در

محمد مصنف قدس سره حضرتلرینك اسمیدر مراد لقیدر النقشبندی
خواجه محمد بهاء الدین قدس سره حضرتلرینه منسوب دیمکدر
خواجهٔ مذکوره نقشبندی تسمیه سنك وجهی ورق پیرای کتاب
رشحاتدر و من جهة الاعراب محمد لك صفتیدر (پوشیده اولمیه که
مصنف نور الله ضریحه اسکدارده سلمیه تکیه سنده پوست نشین
ارشاد اولان خواجه نعمة الله افندی حضرتلرندن اکتساب حالات
قدسیه واقتباس نفحات انسیه ایدوب عابر قنطرهٔ مجاز وانلردن
مستخلف ومجاز اولمشلردر (معلوم اوله که وارث ملك فضائل اسلاف
حارث مزارع قلوب اخلاف استاد بزرکوارم السید الشیخ محمد مراد
قدس الله سره الی یوم المعاد حضرتلرینك بیك ایکیوز اوچ سنه سی
محرم الحرامنك یکرمی ایکنجی پنجشنبه کیجه سی وقت سحرده کوهر
کرانبهای ذات معالی صفاتلری صدف بند دریای وجود وشرف
افزای ساحل عالم شهود اولوب روز بروز استفاضهٔ انوار فضائل
وکمال واکتساب رأس المال مکارم خصال ایلیوب نیجه ارباب فضل
وکمالدن تحصیل علوم وتکمیل مبانی منطوق ومفهوم ایتدکدنصکره
عمر عزیزلرینی تصنیف وتعلیم ووعظ وتفهیمه حصر ووجودنی منافع
ناسه وقلوب قاسیه یی اسینماسه قصر اوزره ایکن بیك ایکیوز التمش
درت شعبانك یکرمی یدنجی پنجشنبه کونی بعد اداء صلوة العصر
سر بجیب مراقبه ومتوجها الی القبله عازم حرمسرای قرب الهی
وواصل فیوضات نامتناهی اولدیلر ایرتسی جمعه کونی جامع سلطان
محمدیده صلوة جنازه سی ادا اولنوب انشا واحیاسنه موفق اولدقلری
دار المثنوینك درونه دفین ومثال کنج مخزون مدفون زیرزمین اولدیلر
خواجهٔ مزبور فضل وکمال ایله مشهور نادرهٔ دوران حافظ القرآن
محب خاندان برذات عالیشان ایدی نور الله ضریحه آثار علمیه لرندن
بری شرحنه خامه جنبان اولدیغمز قواعد فارسیهٔ دریه وحروف

هجا اوزره مرتب ديوان وما حضر اسميله شهرت شعار شرح
پند عطار وشرح شاهدى وموعظه دن معين الواعظين والتى جلدده
تمام خلاصة الشروح اسميله بنام شرح المثنوى المولويه رقدس سره
(الاسلامبولى) يودخى محمد لك صفت بعد صفتيدر آخرنده يانسبت
ايچوندر (اسلامبول واستنبول حالادارملك پادشاه اسلام جعل الله
ملكه فى السلامك اسميدر كه لغت يونانيه دندر واسلامبوله لغت عربده
قسطنطينيه و بعضا تخفيفله قسطنطنيه دينور وبولفظ دخى
اصل روميده قسطنطينيادر عربده تعريبله يانى مشدد ايلديلر
بو مقامك تفصيلى ادرحيس يدلبسى مرحومك هشت بهشت
نام تاريخنده مفصل ومشروحدر (عبد الحليم) يدروالا كهرلرينك
اسميدر انلر دخى اعزه مشايخ نقشبنديه دن مصطفى بك زاده رزقه الله
الحسنى وزياده حضرتلرندن اخذدست انابت ونيجه مدت شيخنك
مقامى اولان مرادملادركاهنده بسط قاليچه اقامت ايلديلر (الاخسخوى
عبد الحليمك صفتيدر (شيخ خانقاه مراد ملا بودخى عبد الحليمك
صفت بعد صفتيدر محمد مرادك صفتى دخى اولمق موجهدر (عريف
فعيل بمعنى المفعول معروف معنا سنه در مراد ملانك صفتيدر
(رزقه الله الحسنى وزياده رزق فعل ماضيدر موقعده عاده مستعمل
اولديغندن انشا معناسنى متضمندر ضمير متصل مراد ملايه راجعدر
ومحلا منصوب رزقنك مفعوليدر لفظة جلالة جليله فاعليدر حسنى
جنت زياده جمال ديمكدرنتكم للذين احسنوا الحسنى وزياده آيت
كريمه سنده مفسرين بو يلجه تحرير وافاده ايلديلر (محصول فقره)
بسمله دن حمدله دن صلوله دن فارغ اولدقدنصكره عجز وتقصيرنى
مقر ومعترف فقير وحقير اولان قول وكتنا ملق كوشه سنك اياغى
قرلمشى يعنى منزويسى كه داماد زاده ديمكله معروف قاضى عسكر
اسبق مراد ملا مرحومك بنا ايلديكى تكيه نك شيخى مولدا اخسخوى

وطريقة نقشبندى الحاج عبد الحليم افنديك اوغلى السيد حافظ
محمد مراد النقشبندى الاسلامبولى ديركه (چند مدت بازاويهٔ خود

مذاكرهٔ دواوين فارسيه و مثنوى شريف جلاليه بى استحقاق
ولياقت واقع شده است) چند مقدار غير معين معناسنه در عربيده
بضع كبى بو مقامده زوايه دن مراد مراد ملا تكيه سيدركه
والد ماجدلرى عبد الحليم عازم دار النعيم اولدقدنصكره تكيهٔ
مذكوره ده اوتوز اوچ سنه فرش قاليچهٔ اقامت ايدوب طلبهٔ علوم
ورغبهٔ فهومه فنون شتادن تدريسه مشتغل وشعلهٔ تقرير وافاده لرندن
هركس مقتبس ومشتعل اولورايدى (دواوين ديوانك جمعيدر ديوان
دالك كسريله اهل جيش واهل عطيه نك اسم ورسمى ووظائفلرينه
متعلق دفاتر وصحائفك مجتمعنه اطلاق اولنوراييات واشعار شعرا كتب
واملا اولنان كتبه دواوين اطلاقى اجتماع ملابسه سنه مبنيدر
وعند التحقيق الفاظ متوارده دندريعنى هم عربى وهم فارسيدر
(مثنوى ثنى يثنى دن رمى يرمى كبى مصدر ميميدر تثنيت الشىء ديرسن
برشيئى ايكى قات ايلسك واصطلاح شعراده شعردن برجنسدركه
ايكى مصراع برقافيه اوزره اوله كاشف استار اسرار قيومى مولانا
جلال الدين الرومى قدس سره السامى حضرتلرينك تأليف كردهلرى
اولان كتاب معنوى دخى متحد القوافى اولمغله مثنوى اسميله تسميه
اولندى (محصول فقره) بندهٔ فقيرديركه نيجه زمان كندى زاويهمده
يعنى شيخى اولديغم مرادملا تكيه سنده فارسى ديوانلرك مذاكره سى
وجلال الدين الرومى قدس سره حضرتلرينك تأليف بيوردقلرى
مثنوى شريف مدارسه سى استحقاق ولياقتم اولمقسزن واقع اولمشدر
خفى اولميه كه خواجهٔ بزركوار عليه تجليات الغفار حضرتلرى اوچ
دفعه مثنوى شريفى ختم وتكميل ودردنجى دفعه ده دخى بش جلدى
تكميل والتنجى جلددن ايكى درس شريف تدريس وارتحال لرندن

برکون مقدم بنا وانشاسنه موفق اولدقلری دارالمثنویده اوچنجی
درس شریفك آخرنده (مثنوی) رفت ازوی جنبش طبع وسکون *
ازچه از انا الیه راجعون * بیت شریفنه کلنجه ارتق بوراده قالهلم
کلام کرامت انجامیله درس شریفی ختم بیوردیلر نورالله ضریحه
(بنابرین کتاب مفاتیح الدریه را باکرات مذاکره کردیم و بلسان
ترکی باطرح زوائد وضم فوائد ترجمه داشتیم) کردیم کردن مصدرندن
فعل ماضینك نفس متکلم مع الغیریدر ایلدك دیمکدر (مفاتیح الدریه
را کردیم فعلنك مقدم مفعولیدر (را ادات مفعولدر (طرح جرح
وزننده برنسنه یی ترك ایلمك معناسنه در (داشتیم داشتن مصدرندن
فعل ماضینك نفس متکلم مع الغیریدر طوتدق دیمکدر ترجمه مقدم
مفعولیدر (محصول فقره) نیجه زمان مراد ملاتکیه سنده دواوین
فارسیه ومثنوی شریف جلالیه یی مذاکره ایلدیکمه مبنی قواعد
فارسیه یی حاوی مفاتیح الدریه کتابنی نیجه کره مذاکره ایلدك وکتاب
مذکورك ایچنده زائد و بیفائده اولان مسائل وقواعدی ترك ونیجه
فائده لی شیلر ضم وعلاوه ایله لسان ترکی یه ترجمه طوتدق (روزی
درخاطرم خطور کرد که) برکون خاطرمه خطور ایلدی یعنی قلبمه
کلدیکه (عبارهٔ این کتاب عربیست) بوکتابك یعنی مفاتیح الدریه
کتابنك عباره سی عربیدر (وفصیح و بلیغ نیست) وفصیح و بلیغ
دخی دکلدر (باعبارهٔ فارسی) فارسی عباره ایله (قواعد این لغت)
بو لغت فارسیه نك قاعده لرینی (قطرهٔ از بحر) بحردن برقطره
(وذرهٔ ازمهر) وکونشدن برذره اوله رق (جمع کنیم) جمع ایده لم
قطره وذره کلمه لرینك آخرنده اولان همزه یاء وحدت محذوفه دن
بدلدر (تادوفائده برخوانندکان حاصل شود) بنم بوکتابمی اوقوینلر
اوزره ایکی فائده حاصل اولسون ایچون تا تعلیل ایچوندر ومعناده
شود کلمه سنه مربوط اولوب تاشود دهٔ فائده برخوانندکان تقدیرنده در

(خوانندگان اسم فاعلك جمعيدر اوقويجيلر ديمكدر شودك فاعلی دوفائده حاصل مفعوليدر (يكی تعلم قاعده و يكی اشناشدن عباره) ايكی فائده دن بدل بری قاعده اوكرنمك و بری عبارهٔ فارسيه يه آشنا اولمقدر بو تركيب دوفائده دن بدلدر (ودر آخر رساله) وتأليف ايده جكم رساله نك آخرنده (امثلهٔ مختلفه ومطرده را) لسان فارسينك امثلهٔ مختلفه ومطرده سنی (همچو كتاب امثلهٔ مشهوره) مشهور ومتعارف اولان امثلهٔ عربيه كتابی كبی (هيچو اذات تشبيه در لسان تركيده بوندن كبی ايله تعبير اولنور (كتب كنيم) يازه لم كتب باب اولدن مصدردر يازمق معناسنه در (تا يك اثر و وسيلهٔ دعا باشد) حتی بو عالم فانيده براثر ووسيلهٔ دعا اوله (برمقتضای خاطره شروع واقع شد بعون الله تعالی) حق سبحانه وتعالی حضرتلرينك يارديميله برمقتضای خاطره شروع واقع اولدی (ونياز اين فقير از ناظران آنست كه سهو وخطاهای اين رساله را نبينند) و بو فقير حقيرك كافهٔ ناظرلردن نيازی اولدركه بو رساله نك جنس البشريه واقع اولان سهو وخطالرينی كورميهلر (نبينند نفی استقبالك جمعيدر فاعلی تحتنده شان ناظرانه راجعدر نسخ مطبوعه لرده ببينند واقعدر قلم ناسخدن سهودر (وباستر وعفو معامله فرمايند) وكوزدكلری صورتده ستر وعفو ايله معامله بيوره لر (فرمايند فرمودن مصدرندن فعل مضارعك جمعيدر بنه فاعلی تحتنده شان ناظرانه راجعدر (زيرا دعوای كمال ندارم) زيرا فضل وكمال دعواسی طوتمام (من آنم كه دانم) بن اول كمسه يم كه بيلورم يعنی كندی ماهيت وحيثيتمی جمله دن ايو بيلورم نسخ مطبوعه لرده من من را ميدانم واقعدر قلم ناسخدن سهودر (وعقل وفكرم از جور وكردور فلك غدار بسيار پريشان شده است وتارمار) وعقل وفكرم غدار اولان فلكك اكريلكی ودونمه سندن وجور وجفاسندن زياده پريشان وتارمار اولمشدر عقل مبتدا پريشان

شده است خبر واست ادات خبردر (كز كاف عربيه نك فتحى وزاى
عجميه نك سكونيله اكرى ديمكدر (وتارمار پريشان اوزره معطوفدر تار
مار دخى پريشان ديمكدر (ان خطاط كه اين بيت كفت كويا ازدهان ما
باوكالت كفته است) اول خطاط كه بو بيتى سويلدى كويا بزم اغزمزدن
وكالت ايله سويلمشدر (بيت) كرهمه برزده بينى خط من عيب مكن *
كه مرا كردش ايام بهم برزده است * كر حرف شرطدر (همه مجموع
وجميع معناسنه در (برزده ميكده وزننده نظام وانتظامسز و پريشان
معناسنه در (بينى ديدن مصدرندن فعل مضارعك مخاطبيدر
كوررسين معناسنه در وفعل شرطدر (عيب مكن جزاء شرطدر
(خط من بينى كلمه سنك مفعوليدر كه عيب مكن نهينه علتدر (كردش
اسم مصدردر دونش معناسنه ايامه اضافتى لاميه در (محصول بيت)
اول خطاط ديديكه اى بنم خطمى تعييب ايدن كيمسه اكر بنم خطمى
پريشان كورر ايسك تعييب ايتمه زيرا ايامك عكسنه وترسنه دونشى
بنى برى برينه اورمشدر بو محله فلك زده نك خطى بوقدر اولور (بيت)
كر بهم برزده بينى سخنم عيب مكن * كه دلم شيفته شد از روش چرخ
دنى * مغرا سنجه شارح حقيرك دخى حالى چرخ كج رفتارك الندن
خراب و پريشان اولمشدر بو تقديرجه سهو وخطاسنى دامن عفو
وصفح ايله مستور قيلوب تخطئه وتذليل ايله دشنام قلمنه ازوقالديكه خبط
وخطا مقتضاى بشريت ولغزش پا لازمهٔ رفتار ارباب غفلتدر
(والله المستعان وعليه الاعتماد والتكلان) وحق جل وعلادن
ياردم طلب اولنمشدر واعتماد واتكا انجق جناب حقه اولور ينه در
(تكلان غفران وزننده اعتماد ايلمك معناسنه در * باب المصدر * مطلب المصدر
هذا باب فى بيان المصدر تقديرندهدر يعنى ماسيذكر بابدر كه مصدرك
تعريف وتقسيمى بيانده كاشدر (مصدر آن اسمست كه در آخرش نون
ساكنه باشد) اصطلاح اهل فرسده مصدر اول اسمدر كه آخرنده

نون ساکنه اوله مصدر مبتدا آن اسمست خبردر شین اسمه راجعدر
(معلوم اوله که لغة عربیه ده مصدر اصل وسائر مشتقات اندن
مأخوذ اولوب کیمی بالذات وکیمی بالواسطه مشتق اولدیغی کبی
لسان فارسیده دخی بوقاعده اجرا اولنوب تصرفات مختلفه ومطرده
مرعی اولور مثلا عربیده علم لفظی علمدن وفارسیده دانست لفظی
دانستن دن وترکیده بیلدی لفظی بیلمکدن مأخوذدر سائر تصرفات
دخی بووجه اوزره درز پرداز هنده حاصل اولان معنی برامر واحد
غیر متغیردر که کاهی لباس عربی ایله دروازۀ دهاندن جلوه ریز
اولدیغی کبی اطلس فارسی واستبرق ترکی ایله دخی جلوه نما اولور
تغیرات البسۀ متنوعه ایله شاهد لفریب معنی متغیر اولماز
وهرکونه پوشش الفاظ متخالفه ایله شاننه تبدل کلمز
(وماقبلش دال یاتاست) ونونك ماقبلی دخی دالدر یاخود تادر ضمیر
شین نونه راجعدر (اکردال باشد ماقبلش ازپنج حرف خالی نشود)
اکرنونك ماقبلی دال اولورسه دالك ماقبلی دخی بش حرفدن خالی
اولماز ضمیر شین داله راجعدر (آن حروف را لفظ یارنو جمع میکند)
اول بش حرفی یارنو لفظی جمع ایدر (یارنو لفظنك معناسی یکی
دوست دیمکدر (واکرتا باشد نیز ماقبلش ازچار حرف خالی نشود)
واکرنون مصدریه نك ماقبلی تا اولورسه تانك ماقبلی دخی درت
حرفدن خالی اولماز (ماقبلشده شین تایه راجعدر بوفقره فقرۀ
سابقه اوزره معطوفدر (آن حروف را لفظ مهمل خسشف جمع
کرده باشد) اول حروف اربعه یی مهمل اولان یعنی برمعنایه موضوع
اولمیان (خسشف لفظی جمع ایلمشدر (چاروها ایله چهار ایکیسی
دخی درت دیمکدر (وآن دال مفتوحست) واول دال یعنی نونك
ما قبلنده اولان دال مفتوحدر (وما قبلش که پنج حرفست
ساکنست) ودالك ماقبلی که (یارنو) حرفلرندن عبارت اولان بش

حرفدر ساكندر شين داله راجعدر (وآن تا نيز مفتوحست) واول تاء
مذكوره دخی مفتوحدر (وماقبلش كه چهار حرفست ساكنست)
وتانك ماقبلی كه خسشف حرفلرندن عبارت اولان درت حرفدر
ساكندر شين تايه راجعدر الحاصل كرك تانك وكرك دالك ماقبلنده
بولنان (يارنو) وخسشف) حرفلريكه مجموعی طقوز حرفدر دائما ساكن
اولمق قاعدهٔ مقرره در (باآن شرط كه اكرآن نون را حذف ميكنی
ودال وتارا ساكن ماضی ميشود مثالش كردن ورفتن) قواعد
سابقه نك صحتی اول شرط ايله در كه اكر اول نون مصدريه يی حذف
ايدرايسك ونونك ما قبلنده اولان دالی وتايی ساكن قيلار ايسك
فعل ماضی اولور بونك مثالی كردن ورفتن در خفی دكلدر كه كردن
مصدرندن نونی حذف ايدوب نونك ماقبلی اولان دالی ساكن قلسك
كرد قالوب فعل ماضی اولور رفتن مصدرندن دخی نونی حذف
ايدوب تايی ساكن قلسك رفت قالوب فعل ماضی اولور كردن ايلمك
رفتن كتمك معنا سنه در كردن مصدر دالی يه رفتن مصدر تائی يه
مثالدر (وكودن وخويشتن مصدر نيند بلكه دواسم جامدند معنیٔ
يكی بلسان تركی شاشقن ومعنیٔ يكی كندی) بو فقره سؤال مقدره جوابدر
سؤال مقدر بودر كه مصدرك تعريفی باطل وفاسددر زيرا اغيارنی
مانع دكلدر هر تعريف كه اغيارنی مانع اولميه باطلدر تعريف
مذكور دخی باطلدر زيرا (كودن وخويشتن لفظلری اوزره تعريف
صادقدر مع هذا افراد معرفدن دكلدر مصنف قدس سره سؤال
مذكوره جواب اوله رق بيوررلر كه كودن وخويشتن لفظلری هر
نقدر مصدر صورتنده ايسه ده مصدر دكللر در بلكه ايكی اسم
جامددر برينك يعنی كودن لفظنك معنا سی لسان تركيده شاشقن
وبرينك يعنی خويشتن لفظنك معناسی كندی ديمكدر بوتقديرجه
تعريف اغيارنی مانع افرادنی جامع اولديغی كطلوع الشمس

لامصدر (ودر دالی پنج نوع هست ودر تائی چهار نوع پس انواع
مصادر دالی وتائی نه نوع باشد مثل بودن) ومصدر دالیده بش نوع
مصدر ومصدر تائیده درت نوع مصدر وار در بویله اولنجه دالی
وتائی اولان مصدرلرك نوعلری طقوز نوع اولور (بودن كبی بودن
دالك ما قبلنده یازنو حرفلریدن واو اولدیغنه مثالدر معناسی اولمق
درکه عربیده کون ایله تعبیر اولنور (وخریدن) خریدن خانك
کسریله المق معناسنه دردالك ماقبلنده یازنودن یا اولدیغنه مثالدر
مضارعی خرد کلور (وستادن) سینك کسریله بودخی المق
معناسنه در دالك ماقبلنده یازنودن الف اولدیغنه مثالدر مضارعی
ستاند کلور (وکردن) کاف عربیه نك فتحیله ایلك معناسنه در دالك
ماقبلنده یازنودن را اولدیغنه مثالدر مضارعی کند کلور (وکندن)
کاف عربیه نك فتحیله قو پارمق معناسنه در دالك ماقبلنده یازنودن
نون اولدیغنه مثالدر مضارعی کند کلور (وباختن) اوینامق
معناسنه در بودخی تانك ماقبلنده خسشفدن تا اولدیغنه مثالدر مضارعی
بازد کلور (وبستن) بانك فتحیله بغلمق معناسنه بودخی تانك ماقبلنده
خسشفدن سین اولدیغنه مثالدر مضارعی بندد کلور (ونوشتن)
نونك ضمیله یازمق معناسنه در تانك ماقبلنده خسشفدن شین اولدیغنه
مثالدر مضارعی نویسد کلور (ویافتن) بولمق معناسنه در تانك
ماقبلنده خسشفدن فاء اولدیغنه مثالدر مضارعی یابد کلور (ومثل
ستدن وآمدن وشدن وزدن ونمردن شاذند) بوفقره سؤال مقدره
جوابدر سؤال مقدر بودرکه مصدرك تعریفی افرادنی جامع دکلدر
هر تعریف که افرادنی جامع اولمیه باطلدر مصدرك تعریفی دخی
باطلدر زیرا شو مصادر خمسه اوزره تعریف صادق دکلدر مع هذا
افراد مصدردندر خواجهٔ عالیجناب سؤال مذکوره جواب اوله رق
بیوررلر که ستدن وآمدن وشدن وزدن ونمردن شاذدرلر معلوم اوله که

بو مصادر خمسهٔ مذکوره نك شاذ اولدقلری هر بری بر سببدن ناشیدر مثلا سینك کسریله المق معنا سنه ستدن ساتر مصادره مخالف اولمغله اندن ماضی مشتق اولماز زیرا ستد دیمزلر بلکه ستاندن لفظندنکه بو دخی المق معناسنه بر مصدردر ماضی یی اندن اخذ ایدوب ستاند دیرلر وشدن وزدن وتمزدن مصدرلرنده سکون ایله ابتدا متعذر یاخود متعسر اولمغله متحرك ایلدیلر (وآمدن مصدری اصلنده آیدندن در) قاعده یه موافق مصدرلری صکره میمی ایکی یادن بدل ایدوب آمدن دیدیلر اکرچه اندن ماضی اخذ ایدوب آمد دیرلر لکن مضارع وامری اصلندن اخذ ایدوب آید وآی دیرلر آمدن کلمك زدن اورمق تمزدن تاتك فتحیله ساکت وخموش اولمق معناسنه در (ودر اوائل مصادر باء زائده داخل شود) ودخی مصدرلرك اوللرینه باء زائده داخل اولور (وغرض ازان یا تحسین لفظ مصدرست اکردر کلام منثور باشد مثل عدل بدادن بفقراء واجبست) واوائل مصادره بانك دخولندن غرض یالفظ مصدری تحسین در یعنی کوزل قلمقدر اکر کلام منثورده اولورسه عدل بدادن بفقرا واجبست ترکیبنده دادن مصدرنك اولنده اولان باء زائده کبی که برمعنا یی افاده ایتمیوب مجرد دادن لفظنی تحسین ایچون اتیان اولنمشدر (معنای ترکیب) فقرایه عدل ویرمك واجبدر عدل بدادن مبتدا واجب خبراست ادات خبردر (وبو قاعده لسان عربده دخی جاریدر کبی بالله جمله سنده اولان با کبی که محضا تحسین لفظ ایچون کلمشدر (واکر در کلام موزون تکمیل وزن مصراع زانکه دشمن را بپروردن خطاست) واکر اوائل مصادره باء زائده نك دخولی کلام موزونده اولورسه تکمیل وزن ایچوندر اشبو مصراعده بپروردن مصدرنك اولنده اولان با کبی که با حذف اولنسه وزنه خلل کلور بو مصراع شیخ عطار قدس سره حضرتلرینك پندنامه سندندر

و بو مصراعك مصراع اولی کام نفس بد بر اوردن خطاست در (محصول مصراعین) کوتی اولان نفسك مرادنی حاصل ایلمك خطادر زیرا دشمنی یعنی نفسی بسلمك خطادر (پروردن بسلمك معناسنه در بو فقره اکردرکلام منثور اوزرینه معطوفدر و ماسبق قرینه سیله باشد محذوف اولوب تقدیر عباره واکردر کلام موزون باشد برای تکمیل وزن است دیمکدر (وترکیب مصادر جائزاست ثالث عهد بستن ودراغوش بکردن وین رامصدر مرکب کویند) ودخی مطلقا مصدری یعنی کرك ثانی وکرك دالی اولان مصدری مرکب قلمق جائزدر عهد بستن ودراغوش بکردن کبی و بونوع مصدره مصدر مرکب دیرلر (بستن بغلمق معناسنه در پیمان معناسنه اولان عهد لفظیله مرکب اولوب عهد بغلمق یعنی معاهده ایلمك معناسنی مفید اولور وکردن ایلمك معناسنه در قوجاق معناسنه اولان آغوش ایله مرکب اولوب قوجاغه ایلمك یعنی المق معناسنی افاده ایدر عهد بستن مصدر ثانی یه دراغوش بکردن مصدر دالی یه مثالدر (واین بارا درهمه حال باکسره بخوان) ای طالب بو بایی یعنی کرك مصادر مفرده نك اولنه داخل اولان بایی وکرك مصادر مرکبه نك جزء ثانیسنه لاحق اولان بایی هرحالده یعنی استر مصدرك اولی مضموم اولسون استراولنده حروف شفویه دن باومیم بولنسون باء مذکوره یی کسر ایله اوقو (وآن قاعده که صاحب مفاتیح الدریه نوشته است درنزد اصحاب طبیعت چندان مقبول نیست چنانکه شارح کلستان وحافظ سودی علیه رحمة الباری تحریر کرده است) واول قاعده که مفاتیح دریه صاحبی مفاتیح الدریه اسمیله شهرتکیر کتابنده تحریر ایتمشدر اصحاب طبیعت وارباب نزاکت عندنده اولقدر مقبول دکلدر نتکم قاعدهٔ مذکوره نك مقبول ومرغوب اولمدیغنی کلستان وحافظ شارحی سودی علیه رحمة الباری بستان شرحنده تحریر وبیان

ایتمشدر صاحب مفاتیحك بیان ایلدیکی قاعده بودر که لاجل الفائده
بعبارتها نقل وافاده اولندی و یدخل الباء علی المفرد وعلی الجزء
الثانی من المرکب وهذه الباء مکسورة ابدا الا اذا کان اوله مضموما
او باء او میما فتضم الباء الزائدة نحو بخورن و ببروردن و بمکیدن انتهی
یعنی مفرد اولان مصدر اوزره ومرکب اولان مصدرك جزء ثانیسی اوزره
باداخل اولور و بو با دائما مکسوردر الاداخل اولدیغی مصدرك اولی
مضموم یاخود حروف شفویه دن حرف با یاخود حرف میم اولورسه
باء زائده مضموم قلنور (بخوردن و ببروردن و بمکیدن کبی خوردن
یمك پروردن بسلمك مکیدن میمك فتحیله اممك معناسنه در (ونیز این
فقیر از استاد بزرکوار خود جناب سلیمان وحیی وصالح عفیف
المنزوی اسکنهما الله فی بحبوحة جنانه فی جوار حبیبه موافق تحریر
سودی شنیدم) ودخی بو فقیر استاد بزرکوارم سلیمان وحیی وصالح
عفیف المنزوی حضرتلرندن سودی افندینك تحریرو بیانته موافق
ایشتدم جناب یزدان صالح وسلیمان قوللرینی جنتلرینك اورتاسنده
محبوبی فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمزك جوار دولتلرنده
اسکان بیورسون استاد دال ایله فارسیدر چجی استادان کلور ذال ایله
عربیدر چجی اساتیذ کلور (جناب حضرت معناسنه مستعملدر
(بزرکوار ایکی جزدن مرکبدر برجزئی بزرك که ترکیده اولو تعبیر اولنور
وبرجزئی وار در که لایق معناسنه در پس معنای ترکیبیسی اولویه
لایق دیمك اولور مع هذا عبارت مذکوره اولو لغه لایق شخص
معناسنده شایعدر ولهذا بعضیلر بزرکوار عبارتی بزرکی وار عبارتندن
مختصردر دیو تأویل ایدیلر (اسکن افعال بابندن فعل ماضیدر
موقع دعاده مستعمل اولدیغندن انشا معناسنی متضمندر ضمیر تثنیه
سلیمان و صالحه راجعدر (بحبوحه بانك ضمه سیله برمکانك
اورتاسنه دینور جنان جیمك کسریله جنتك جمعیدر وحبیبه فتحیله

قلب معناسنه در (حبیب فعیل بمعنی المفعول محبوب معناسنه در ضمیر
متصل لفظهٔ جلاله یه راجعدر (شنیدم شنید ن مصدرندن متکلم
ماضی در ایشتدم دیمکدر (ومصدر رادواداتوضع کردند) اهل
فرس مصدر ایچون ایکی ادات وضع ایلدیلر مصدر راده زاتعلیل
ایچوندر (ادات آلت معناسنه در جنك ایچون سیف کتابت ایچون
قلم کبی (یکی را یاء مصدریه کویند اکردرآخر کلمه لاحق شود ازان
کلمه معنیٔ مصدر نمایان کردن مثل نیکی و بدی) اداتك برینه یاء
مصدریه دیرلر اکر یاء مذکوره کلمه نك آخرنه لاحق اولورسه اول کلمه دن
مصدر معناسی نمایان اولور نیکی و بدی کلمه لرینك آخرنده اولان
یالرکبی نتکم نیك ایو وبد کوتی معناسنه در آخرلرینه یاء مصدریه
لاحق اولنجه ایولك وکوتیلك معنالرینی افاده ایدر (کوینند
کفتن مصدرندن فعل مضارعك جمعید رسویلرلر دیمکدر
فاعلی تحتنده شان اهل فرسه راجعدر (ویکی را شین مصدریه
ابك در آخر امرحاضر لاحق میشود) واداتك برینه دخی شین
مصدریه دیرلر ولکن شین مصدریه امرحاضرك آخرنه لاحق اولور
(مثالش روش ودانش بمعنی رفتن ودانستن) رووذان امرلرینك
آخرنده اولان شین کبی که رفتن ودانستن معناسنه در (روفعل امردر
کت معناسنه ذان فعل امردر بیل معناسنه آخرلرینه شین مصدریه
لاحق اولنجه رفتن ودانستن یعنی کتمك وبیلمك معنالرینی افاده ایلدی
(وما قبل شین را مکسور بخوان که مستمع ضمیر شین توهم نکند)
ای طالب شین مصدریه نك ماقبلنی مکسور اوقو که مستمع شین ضمیر
توهم ایتمیه حقیقتده شینك ما قبلی مفتوح اوقونسه ضمیر اولان
شینله التباس لازم کلور (معلوم اوله که بعض کره نفس مصدرلرك
دخی آخرینه بریا الحاق ایدرلر که اول یایه یاء تهیشه دینور مثلا خوردن
اصلنده اکل ایلمك معناسنه در آخرنه بر یا الحاق ایدوب خوردنی

ديرلر واكل ايلمك ايچون مهيا اولنان طعام مراد ايدرلر بودخى
معلوم اوله كه بر مصدر صيغه سى كه مقابلى اولان بر مصدر ايله ذكر
اولنسه مصدريت حرفى اولان نونى اسقاط ايدرلر مثلا كفت
وشنيد كلمه لريكه اصلنده كفتن وشنيدن دركفتن سويلمك وشنيدن
ايشتمك معنالرينه در بو ايكى فعلك برابر افاده سى مراد اولندقده
نونلركه حرف مصدر در حذف اولنوب كفت وشنيد ديرلر وداد
وستد وآمد ورفت دخى بوقياس اوزره در ﴿ باب الماضى ﴾ مطلب الماضى
هذا باب فى بيان الماضى تقديرنده در يعنى ماسبق ذكر بر بابدر كه فعل
ماضينك تعريف واحوالى بياننده كائندر (ماضى مشتقست ازمصدر)
فعل ماضى مصدردن مشتقدر خفى اولميه كه مصدر مجرد حدثه
دلالت ايلديكى جهتدن وحدث مذكورك برذات ايله قيامنك زماننده
خبر ويرمك مراد اولنسه اكا صيغهٔ فعل ايله توسل اولنور زيرا فعل
ماده سيله حدثه وصيغه سيله زمانه دلالت ايدر وفعل ماضى لسان
عربده مصدردن مشتق اولديغى مثللو فارسيده دخى مصدردن
مشتقدر كيفيت اشتقاقى مقام بياننده مصنف قدس سره بيورررلركه
(طريق اشتقاق آنست كه نون مصدر را حذف ميكنى وماقبلش را كه
دال يا تاست اسكان زيرا كه در مصدر متحركست ماضى ميشود مثالش
كرد ودانست) اشتقاقك طريقى اودركه نون مصدريه يى حذف
ايدرسين ونونك ماقبلى كه دالدريا خود تادر انلرى دخى اسكان ايدرسين
زيرا كه كرك دال وكرك تا مصدرده متحركدر فعل ماضى اولوركرد
ودانست كبى كه كردن ودانستن مصدرلرندن مشتقدر كردن ايلمك
دانستن بيلمك معناسنه در (وازمصادر شاذه اشتقاق نيز همچنين است
وماقبل دال وتا ساكنست ليك آن ماضيها كه ازمصادر شاذه مشتقند
متحركست مثل آمد وشد) وشاذ اولان مصدرلردن دخى ماضينك
اشتقاقى بو نهجه دروشاذ اولميان مصدرلردن مشتق قلنان ماضيده

داللك وتانك ماقبلی ساكندر قريبا مر ورايدن كردو دانست كبی لكن
اول ماضيلر كه مصادر شاذه دن مشتقلر در داللك وتانك ماقبلی متحركدر
آمدوشد كبی (آمد كلمك معناسنه آمدندن وشد كتمك معناسنه شدن دن
مشتقدر ايكيسنده دخی داللك ماقبلی اولان ميم وشين متحركدر (وكلمهٔ
كرد راماضیٔ معلوم مفرد مذكر غائب ميكويند) وكرد كلمه سنه فعل
ماضی معلوم مفرد مذكر غائب ديرلر عربيده نصر كبی (واكر اراده كنی كه
جمع مذكر غائب ميشود) ای طالب اكرمراد ايدر ايسك كه كرد كلمه سی
جمع مذكر غائب اوله (در آخرش نون ودال را زياده كنی كردند شود
اين را جمع مذكر غائب ميكويند) كرد كلمه سنك آخرنه نون ودال
زياده ايدرسين كردند اولور عربيده نصروا كبی و بو كردند صيغه سنه
لسان فارسيده جمع مذكر غائب ديرلر (وآن نون ودال علامت جمع
غائبست) واول نون ودال جمع غائب علامتيدر (واكر خواهيكه
مفرد مذكر مخاطب باشد الحاق ياء ساكنه ميكنی وبرای يا دال را
مكسور خوانی مفرد مذكر مخاطب ميشود مثالش كردی) واكر استر
ايسك كه كرد كلمه سی مفرد مذكر مخاطب اوله كردك آخرينه بر ياء ساكنه
الحاق ايدرسين و يا ايچون يعنی ياماقبلنك كسرسنی اقتضا ايلديكندن
ايچون دالی مكسور اوقورسين مفرد مذكر مخاطب اولور كردی كبی كه
سن ايلدك ديمكدر عربيده نصرت كبی (واكر ميخواهيكه جمع مذكر
مخاطب باشد در آخر مفرد مذكر غائب يك ياودال الحاق كن جمع
مذكر مخاطب كردد مثالش كرديد) واكر استرايسك كه كرد كلمه سی جمع
مذكر مخاطب اوله مفرد مذكر غائبك يعنی كردك آخرنه بر يا ودال
الحاق ايله جمع مذكر مخاطب اولور كرديد كبی سز ايلديكز معناسنه
عربيده نصرتم كبی (پس همان يا علامت مفرد مذكر مخاطبست
ويادال جمع مذكر مخاطب) بويله اولنجه انجق يا علامت مفرد مذكر
مخاطبدر ودال ايله برابر جمع مذكر مخاطب علامتيدر (واكر خواهيكه

نفس متکلم وحده می باشد درآخر مفرد میم را زیاده بکنی کردم شود این رانفس متکلم وحده میکویند) واکر اسرّا یسك کرد کلمه سی نفس متکلم وحده اوله مفردك یعنی کردك آخرنه میمی زیاده ایله کردم اولور بن ایلدم دیمکدر عربیده نصرت کبی بوصیغه یه لسان فارسیده نفس متکلم وحده دیرلر (واکر با میم یاززیاده شود نفس متکلم مع الغیرمی باشد مثالش کردیم) واکر میم ایله یاززیاده اولورسه نفس متکلم مع الغیر اولور کردیم کبی بز ایلدك معناسنه عربیده نصرنامثللو (پس میم فقط علامت نفس متکلم وحده ومع الیاء متکلم مع الغیر می باشد) بوتقدیرجه میم الحق نفس متکلم وحده علامتیدر و میم یا یله نفس متکلم مع الغیر علامتیدر (وآن دال که درآخر مفرد ست درنفس متکلم وحده مفتوح بخوانی ودرنفس متکلم مع الغیر مکسور) واول دال که مفرد اولان کردك آخرنده در دال مذکوری نفس متکلم وحده ده مفتوح اوقورسین ونفس متکلم مع الغیرده مکسور اوقورسین کردم وکردیم کبی (پس امثلهٔ مطردهٔ فعل ماضی شش صیغه می باشد) ای طالب ماسبق معلومك اولدیسه فعل ماضینك امثلهٔ مطرده سی التی صیغه اولور (صیغهٔ مفرد مذکرمشترکست بامؤنث خواه غائب وخواه خطاب باشد) مفرد مذکر صیغه سی مفرد مؤنث صیغه سیله مشترکدر استرسه مفرد مذکر غائب اولسون کرد کبی استرسه مفرد مذکر مخاطب اولسون کردی کبی تنکم کرد صیغه سی مفرد مذکر غائب ومفرد مؤنث غائبه بیننده مشترکدر کردی صیغه سی دخی مفرد مذکر مخاطب ومفرد مؤنث مخاطبه بیننده مشترکدر (وصیغهٔ جمع نیز مشترکست خواه غائب وخواه خطاب با تثنیه خواه غائب وخواه خطاب نیز مذکر باشد خواه مؤنث) وجمع صیغه سی دخی استرسه صیغهٔ جمع غائب اولسون کردند کبی که بو صیغه جمع مذکر غائب وجمع

مؤنث غائبه وتثنيه مذکر غائب وتثنيه مؤنث غائبه يننده مسترکدر
استرسه جمع صيغه سي جمع مخاطب اولسون کرديد کبي که بو صيغه
دخي جمع مذکر مخاطب وجمع مؤنث مخاطبه وتثنيه مذکر مخاطب
وتثنيه مؤنث مخاطبه يننلرنده مشترکدر استرسه تثنيه غائب اولسون
استرسه مخاطب اولسون استرسه تثنيه مذکر اولسون استرسه مؤنث
اولسون احوال مذکوره نك جمله سنده صيغهٔ جمع ايله مشترکدر
خلاصهٔ کلام لسان فارسيده مذکر ومؤنث وتثنيه وجمع ايچون بشقه
بشقه علامت وضع اولنميوب مقام قرينه سيله بري برندن متميز اولورلر
بنا برين افعال فارسيه ده التي صيغه ايله اکتفا اولنديکه مفرد مذکر غائب
ومفرد مؤنث غائبه ايچون کرد صيغه سني وضع ايلديلر وجمع مذکر
غائب وجمع مؤنث غائبه وتثنيه مذکر غائب وتثنيه مؤنث غائبه ايچون
کردند صيغه سني وضع ايلديلر ومفرد مذکر مخاطب ومفرد مؤنث
مخاطبه ايچون کردي صيغه سني وضع ايلديلر وجمع مذکر مخاطب
وجمع مؤنث مخاطبه وتثنيه مذکر مخاطب وتثنيه مؤنث مخاطبه ايچون
کرديد لفظني وضع ايلديلر ونفس متکلم وحده ايچون کردم صيغه سني
ونفس متکلم مع الغير ايچون کرديم صيغه سني وضع ايلديلر پس تثنيه
غائب وغائبه وجمع غائب وغائبه ايچون ند ومفرد مخاطب ومخاطبه ايچون
ي وتثنيه مخاطب ومخاطبه وجمع مخاطب ومخاطبه ايچون يد ونفس
متکلم وحده ايچون م ومع الغير ايچون يم علامت وضع ايلديلر تقول
في الامثلة المطردة للماضي المعلوم کرد کردند کردي کرديد کردم کرديم
(واکر ميخواهيکه ماضئ معلوم را مجهول ميسازي) اي طالب اکر استر
ايسك که فعل ماضئ معلومي مجهول قيله سين (ميسازي ساختن
مصدرندن فعل مضارعك مفرد مذکر مخاطبيدر قيلارسين ديمکدر
مضارعنده برنهج قاعده خازايه قلب اولنمشدر (اولا اسم مفعول
ان ماضي بخري) اولا اول ماضينك اسم مفعولني الورسين (بخري

خریدن مصدرندن فعل مضارعك مخاطبیدر الورسین دیمكدر (ودر آخرش لفظ شد الحاق كردی) واخذ ایتدیكك ماضینك آخرنه شد لفظنی الحاق ایدرسین (اكر مفرد مذكر غائب باشد) اكر اول ماضی مفرد مذكر غائب اولورسه (ولفظ شدند الحاق كردی اكر تثنیه یا جمع باشد ماضیٔ مجهول میبا شد مثل كرده شد كرده شدند دانسته شد دانسته شدند) وشدند لفظنی الحاق ایدرسین اكر تثنیه یاخود جمع اولورسه فعل ماضیٔ مجهول اولور كرده شد كرده شدند دانسته شد دانسته شدند مثلا كرده شد اولنمش اولدی كرده شدند اولنمش اولدیلر دانسته شد بیلنمش اولدی دانسته شدند بیلنمش اولدیلر دیمكدر وافعال سائره یی بوكا قیاس ایله مثلا رفته شد رفته شدند رفته شدی رفته شدید رفته شدم رفته شدیم (واكر خواهیكه ازحال ماضی حكایه میكنی در اولش لفظ می آری وكویی میكرد) ودخی اكر استرسنكه حال ماضیدن حكایه ایده سین ماضینك اولنه می لفظنی كتوروب میكرد دیرسین كچمش زمانده ایلدی ایدی معناسنه كه اكا حكایهٔ حال ماضی تعبیر اولنور وبعض كره ماضینك اولنه باء مكسوره داخل اولوركه لسان عربده قد تحقیقیه معناسنی افاده ایدر مثلا بیامد دیرلر تحقیق كلدی دیمكدر عربیده قد جاء كبی (واكر خواهیكه ماضی را منفی سازی دراولش نون نافیهٔ مفتوحه ادخال كردی مثل نكرد این را جحد مطلق كویند) ودخی ای طالب اكر استرسنكه فعل ماضی یی منفی قیله سین ماضینك اولنه نون نافیهٔ مفتوحه ادخال ایدرسین نكرد كبی كه زمان ماضیده ایلمدی دیمكدر عربیده لم ینصر كبی بو صیغه یه لسان فارسیده جحد مطلق دیرلر (واكر لفظ هیچ برماضیٔ منفی زیاده كنی جحد مستغرق شود مثل هیچ نكرد) واكر هیچ لفظنی ماضیٔ منفی اوزره زیاده ایدر ایسك جحد مستغرق اولور هیچ نكرد كبی كه زمان ماضینك جمله اجزا سنده

شو وقته قد راتمدی دیمکدر عربیده لماینصر کبی خفی اولمیه که
لغت عربیده ماضینك مطلق نفیی مراد اولنسه ا ول ماضینك
مضارعنك اولنه لم کلمه سنی واستغراق اوزره نفیی مراد اولنسه
مضارع مزبورك اولنه لما کلمه سنی زیاده ایدرلر مثلا لم ینصر لماینصر
دیرلر ولغت فارسیه ده نفس ماضینك اولنه نون مفتوحه ونون مفتوحه
وهیچ مجموعنی زیاده ایدوب نخواند وهیچ نخواند دیرلر یعنی زمان
ماضیده اوقومدی وزمان ماضینك جمیع اجزاسنده شو وقته دك
اوقومدی معناسنه که اوله جحد مطلق وثانی یه جحد مستغرق تسمیه
ایدرلر ﴿باب المضارع﴾ ما سیذکر بر بابدرکه فعل مضارعك مطلب مضارع
اشتقاق واحوالی بیانده کائندر (مضارع نیز مشتقست ازمصدر)
لسان فارسیده فعل مضارع دخی مصدردن مشتقدر (اما زمصدر
دالی یائی کیفیت اشتقاق آنست که) اما مصدر دالی یایدن یعنی
دالك ماقبلنده یارنو حرفلرندن یا واقع اولان مصدردن اشتقاقك
کیفیتی اودرکه (نون مصدررا حذف کنی) ای طالب نون مصدری
حذف ایدرسین (وآن یا که درماقبل دالست نیز حذف کنی) واول
یا که دالك ماقبلنده موجوددر آنی دخی حذف ایدرسین (وآن
حرف که اکنون ماقبل شد دال رامفتوح کردانی مضارع شود مثل
خرد ازخریدن) ودخی اول حرف که شمدی داله ماقبل اولدی یعنی
دالك ماقبلنده بولندی اول حرفی مفتوح قیلارسین فعل مضارع اولور
خریدن مصدرندن خرد کبی خریدن خالك کسریله المق معناسنه در
وقس علیه اما آفریدن آفریند وچیدن چیند ودیدن بیند وشنیدن
شنود کلمه لری شاذدر (ودالی الفی همچنین است مثل ایستد ازایستادن)
ودالی الفی یعنی دال مزبوره نك ماقبلنده یارنو حرفلرندن الف واقع
اولان مصدردن مصدرك اشتقاقی مصدر دالی یائی نك اشتقاقی
کبیدر ایستادن مصدرندن ایستد کبی وقس علیه ایستادن طورمق

معناسنه درأما كشادندن كشايد كلمه سى فى الحقيقه كشادندن مأخوذ
دكلدر بلكه كشودندن مأخوذ اولمغله قاعدهٔ مذكوره يه خلل
ويرمز كذلك دهد كلمه سى فى الحقيقه دادندن مأخوذ دكلدر بلكه
دهيدندن مأخوذ در كذلك زايد كلمه سى زادندن مأخوذ دكلدر
بلكه زايدندن مأخوذ در زيرا كشادن وكشودن آچمق معناسنه
ودادن ودهيدن ويرمك معناسنه وزادن وزايدن طوغمق معناسنه
مصادر مترادفه قبيلندندر غايةمافى الباب احد مترادفينك استعمالى
آخره نسبت شايع اوله (واكر دالى واوى باشدنون مصدر رانيز
حذف وواو را تبديل كردى باالف ويا مثل فرمايد ازفرمودن) واكر
مصدر دالى واوى اولورسه يعنى دالك ماقبلنده يارنودن واو بولنورسه
بنه نون مصدرى حذف ايدرسين وواوى الف ايله يايه تبديل
ايدرسين فرمودن مصدرندن فرمايد كبى وقس عليه فرمودن بيورمق
معناسنه در واما بودندن بود كلمه سى شاذدر زيرا مقتضاى قاعده
اوزره بايد كرك ايدى لكن بايستن دن مشتق اولان بايد كلمه سنه
التباسدن فرار ايدوب بود ديديلر (واكر دالى رائى ونونى باشد نون
مصدر راحذف كنى بعدازان آن را ونون را مفتوح كردانى مضارع
شود مثل پرورد وراند از پروردن وراندن) واكر مصدر دالى رائى
ودالى نونى اولورسه يعنى يارنودن را ونون بولنورسه نون مصدرى
حذف ايدرسين وبعدازحذف اول را ونونى مفتوح قيلارسين فعل
مضارع اولور پروردن مصدرندن پرورد وراندن مصدرندن راند كبى
پروردن بسلمك راندن سورمك معناسنه در لكن بردندن بانك ضميله برد
كلديكى بانك فتحيله بريدن لفظنك مضارعى اولان برد لفظنه التباسدن
فرارادر ومردن ميرد وآزردن آزارد وكردن كند كلمه لرى شاذدر
وآوردندن كاهى قياس اوزره آورد وكاهى تخفيف ايچون واوى
حذف ايدوب آرد ديرلر (وآن مضارعها كه از مصادر دالى مشتقند

اکر بدین قاعده هاموافق نیاید شاذ کویند مثل آفریند و بیند وچیند) واول مضارعلرکه مصادر دالیدن مشتقدرلر اکر بو سرد و بیان اولنان قاعده لره موافق کلمز ایسه شاذ دیرلر آفریند و بیند وچیند مضارعلری کبی آفریند آفریدن مصدرندن فعل مضارعدر برادر دیمکدر بیند دیدن مصدرند مضارعدر کورر دیمکدر چیند چیدن مصدرند ن مضارعدر دوشررد دیمکدر (واکر تائی خائی باشد نون مصدر را حذف کنی وان تا دال را قلب وخاش را مبدل بزای مفتوحه مضارع شود مثل کریزد از کریختن) مصنف قدس سره بورایه دک فعل مضارعک مصدردالیدن کیفیت اشتقاقنی بیان ایدوب بوندن صکره دخی مصدرتائیدن کیفیت اشتقاقنی مقام بیانده بیوررلرکه اکر مصدر تائی خائی اولورسه نون مصدری حذف ایدرسین واول تایی داله قلب ایدرسین وخاسنی دخی زای مفتوحه یه تبدیل ایدرسین فعل مضارع اولور کریختن مصدرندن کریزد کبی (کریختن کاف عجمیه نک کسریله قاچمق معناسنه در مضارعنده خازایه قلب اولنوب کریزد کلور اما شناختن شناسد وفروختن فروشد وکسیختن کسلد کلمه لری شاذدر (واکر تائی سینی باشد آن سین بعد از حذف وقلب محذوف میشود مثل داند ازدانستن) واکر مصدر تائی سینی اولورسه اول سین نون مصدریه حذف وتاداله بعد القلب محذوف اولور دانستن مصدرندن داند کبی دانستن بیلمک معناسنه در (یا بهامبدل میشود مثل خواهد از خواستن) یاخود سین حذف وقلبدن صکره هایه مبدل اولور خواستن مصدرندن خواهد کبی خواستن استمک معناسنه در اما بستن دن بندد کلمد نکی بندیدن دن دخی لغت اولمغله اندن مأخوذدر لکن پیوستن دن پیوندد ونشستن دن نشیند وخواستن دن خیزد وکسستن دن کسلد وشکستن دن شکند کلمه لری شاذدر (یا بیامثل پیراید از پیراستن) یاخود اول سین حذف وقلبدن صکره یایه مبدل

اولور پیراستن مصدرندن پیراید کبی پیراستن زیب وزینت ویرمك
معناسنده در وبوصورتده اکر یاء مذکوره نك ماقبلی مضموم اولورسه
ضمه اشباع اولنوب واو حاصل اولور وبو عمل اوچ کلمه ده جاریدر
جستن جوید ورستن روید وشستن شوید (واکر تائی شینی باشد ان
شین بعد از حذف وقلب بر مبدل شود مثل انبارد از انباشتن) واکر مصدر
تائی شینی اولورسه اول شین نون مصدریه حذف وتادال ایله قلب
اولندقدنصکره رایه مبدل اولور انباشتن مصدرندن انبارد کبی انباشتن
طولدرمق معناسنه در واغشتن دن اغارد کلدیکی الف زیاده سیله
بعضیلر قیاسه وبعضیلر اغارید ندخی لغت اولمغله اندن مشتقدر
دیدیلر وکشتن دن کاف فارسیه نك فتحیله کرد دکلدیکی کردیدن دن
دخی لغت کثیر الاستعمال اولمغله اندن مأخوذدر وکشتن دن کاف
عربیه نك ضمیله کشد وسرشتن دن سرشد ونوشتن دن نویسد
کلمری شاذدر (واکر تائی فائی باشد ان فا بیا مبدل شود مثل کوبد
از کوفتن یا بجای خود ماند مثل بافد از بافتن) واکر مصدر تائی فائی
اولورسه اول فا باء موحده یه مبدل اولور کوفتن مصدرندن کوبد کبی
یاخود فا یه تبدیل اولنمیوب اصلی اوزره قالور بافتن مصدرندن
بافد کبی کوفتن کاف عربیه نك ضمیله دوکمك معناسنه در بافتن اورمك
معناسنه در ورفتن دن رانك ضمیله روید کلدیکی خلاف قیاسدر
ومثال مذکور اشباع قبیلدن تعداد اولنسه مناسب ایدی یعنی قیاس
اوزره رید اولدقدنصکره رانك ضمه سی اشباع اولنمغله واو حاصل
اولدی واشفتن دن اشوبد کلدیکی دخی بو قبیلدندر (وان
مضارعها که از مصادر تائی مشتقند وبدین قاعده ها مخالفند
نیز انها را شاذ کویند) ودخی اول مضارعلر که مصدر تائیدن مشتقدرلر
وبو بیان اولنان قاعده لره مخالفلردر انلره یعنی اول مضارعلره شاذ
دیرلر (بدانکه فعل مضارع در وقت تجرد از با ومی بدو زمان دلالت

میکنند) ای طالب بیل وآکاه اولکه فعل مضارع باومی لفظندن تجرد
وقتنده ایکی زمانه دلالت ایدر زیرا فعل مضارع ماده سیله حدثه
وصیغه سیله زمان حال وزمان استقباله علی وجه الاشتراك یعنی لاعلی
التعیین دلالت ایدرکما بین فی محله (واکردراولش باداخل شود مخصوص
بزمان استقبال باشد مثل بکند) واکر فعل مضارعك اولنه باداخل
اولورسه زمان استقباله یعنی کلجك زمانه مخصوص اولور بکند کبی که
کلجك زمانده ایدر دیمکدر (واکرمی خاص بحال مثل میکند) واکر
فعل مضارعك اولنه می لفظی داخل اولورسه زمان حاله مخصوص
اولور میکند کبی که شمدیکی حالده ایدر دیمکدر پوشیده اولمیه که فعل
مضارع ادات حال وادات استقبالدن عاری اولدیغی حالده اطلاق
اولنسه متبادر اولان زمان استقبالدر وکتب فقهیه ده برکسه سوکند
میخوارم بخداد یسه حانث اولورسوکند خوارم بخدا دیسه حانث اولماز
زیرا زمان آتیده یمین ایتمکه وعددر واقع اولان کلام بونکته یه مبنیدر
فافهم (وکاه باشد که باومی برای تحسین درکلام منثور وبرای تکمیل
وزن درکلام موزون می آورند) وکاه اولور که فعل مضارعك اولنه
باومی لفظلرینی کلام منثورده تحسین لفظ ایچون وکلام موزونده
تکمیل وزن ایچون کتورورلر (وآن بارا درهمه حال مکسور بخوان)
ومضارعك اولنه داخل اولان بایی جمیع حالده یعنی استر مضارعك
اولی مضموم اولسون استر حروف شفویه دن برحرف بولنسون
مکسور اوقو بومقامك تفصیلی باب المصدرده مرور ایلدی (ونیز
بدانکه مضارع شش صیغه است بسان ماضی اولا کند فعل مضارع
مفرد مذکر غائبست وصیغهٔ مفرد مؤنث نیز آنیست) ای طالب بونی
دخی بیل وآکاه اولکه فعل مضارعك امثلهٔ مطرده سی فعل ماضی
کبی التی صیغه در اولا کند صیغه سی فعل مضارع مفرد مذکر غائبدر
ومفرد مؤنث صیغه سی دخی بودر (بسان بانك فتحیله مثل معناسنه در

﴿ اکر ﴾

(اكر خواهيكه جمع مذكر غائب ميشود يك نون درماقبل دال زياده كني مثل كنند وصيغهٔ جمع مؤنث نيز اينست وصيغهٔ دو تثنيه نيز) اكر استرسنكه كنند صيغه‌سي جمع مذكر غائب اوله دالك ماقبلنه برنون ادخال ايدرسين كنندكبي جمع مذكر غائب اولور وجمع مؤنث صيغه‌سي دخي بودر وايكي تثنيه صيغه‌سي يعني تثنيه مذكر وتثنيه مؤنث صيغه سي دخي بودر (واكر خواهيكه مفرد مذكر مخاطب باشد دال مضارع را حذف كني ويك ياء ساكنه الحاق مثل كني وصيغهٔ مفرد مؤنث مخاطبه نيز اينست) واكر استرسنكه كند صيغه‌سي مفرد مذكر مخاطب اوله دال مضارعي حذف ايدرسين وبرياء ساكنه الحاق ايدرسين مفرد مذكر مخاطب اولور كني كبي ومفرد مؤنث مخاطبه صيغه سي دخي بودر (واكر خواهيكه جمع مذكر مخاطب مي باشد بعد ازحذف دال مضارع يك يا ودال الحاق كني جمع مخاطب ميشود مثل كنيد) واكر استرسنكه كنند صيغه‌سي جمع مذكر مخاطب اوله دال مضارعي حذف ايتدكدنصكره بريا ودال الحاق ايدرسين جمع مذكر مخاطب اولور كنيد كبي وجمع مؤنث مخاطبه وتثنيه مذكر مخاطب وتثنيه مؤنث مخاطبه صيغه سي دخي بودر (واكر خواهيكه نفس متكلم وحده مي باشد يك ميم الحاق كني بعد ازحذف واكر خواهيكه متكلم مع الغير ماقبل ميم را يا زياده كني مثل كنم وكنيم) واكر استرسنكه كنند صيغه‌سي نفس متكلم وحده اوله دال مضارعي حذفدنصكره برميم الحاق ايدرسين نفس متكلم وحده اولور واكر استرسنكه نفس متكلم مع الغير اوله ميمك ماقبلنه بر يا زياده ايدرسين نفس متكلم مع الغير اولور كنم وكنيم مثلا وتقول في الامثلة المطردة للمضارع المعلوم كند كنند كني كنيد كنم كنيم ﴿ اسم فاعل مشتقست ازفعل مضارع معلوم ﴾ اسم فاعل معلوم اولان فعل مضارعدن مشتقدر (طريق اشتقاق آنست كه دال مضارع را مفتوح كرداني)

مطلب اسم فاعل

اشتقاقلك طریقی اودرکه فعل مضارعك دالنی مفتوح قیلارسین (و برای علامة فتحه هاء رسمیه می نویسی) ودالك فتحه سنه علامت ایچون برهاء رسمیه یعنی هاء غیرملفوظه یازارسین (ودرماقبل دال یك نون زیاده کنی اسم فاعل شود مثل کننده) ودالك ماقبلنده برنون زیاده ایدرسین اسم فاعل اولور کننده کبی ایدیجی معنا سنه واسم فاعلك مفرد غائب وجمع غائبندن غیری صیغهٔ مطرده سی کلمز کننده کنندکان کبی که جمعنده کان لفظی زیاده اولور واسم فاعلی برشی اوزره حمل ایدوب قضیه عقد ایتسه لر افعالده جاری اولان تصرفات ستهٔ مذکوره انده دخی اجرا اولنور مثلا اوخواننده است آنان خواننده اند تو خوانندهٔ شما خواننده آید من خواننده ام ماخواننده ایم

مطلب اسم مفعول

﴿اسم مفعول مشتقست ازفعل ماضیٔ معلوم﴾ اسم مفعول فعل ماضینك معلومندن مشتقدر (طریق اشتقاق آنست که) اشتقاقك طریقی اودرکه (آخر ماضی را مفتوح کردانی) ماضینك آخرنی مفتوح قیلارسین (و برای علامت فتحه هاء رسمیه می آری) وفتحه علامتندن ایچون هاء رسمیه کتوررسین (اسم مفعول شود مثل کرده) اسم مفعول اولور کرده کبی که ایلمش معناسنه‌در واسم مفعولك دخی صیغهٔ مطرده سی اسم فاعل کبی ایکی صیغه‌در کرده کردکان دانست دانستکان کبی معلوم اوله که برفعلك زمان ماضیده مجرد فاعل ایله قیامندن خبر ویرسه لر اندن ماضی صیغه سی ایله تعبیر ایدرلر مثلا علمك زمان ماضیده عالم ایله قیامندن خبرویرمك مراد ایتسه لر فلان دانست دیرلر یعنی فلان کمسنه ایله زمان ماضیده علم قائم اولدی واکر قیام مزبوردن خبری حکایت مراد ایتسه لر اکا حکایت حال ماضی دیرلر اندن اسم مفعول صیغه سیله تعبیر ایدرلر مثلا فلان کمسنه ایله زمان ماضیده علم قائم اولمش ایدی دیه جك یرده فلان دانسته است دیرلر وکاهی اسم مفعولك آخرینه بودلفظی

الحاق ایدرلر فلان دانسته بود دیرلر فاحفظ (ودو جحد را در باب ماضی بیان کردیم) وایکی جحدی یعنی جحد مطلق وجحد مستغرقی فعل ماضی بابنده بیان ایلدیکی اندە طلب اولنه (نفی حال از فعل مضارع مشتقست) نفی حال فعل مضارعدن مشتقدر (طریق اشتقاق آنست که) اشتقاقک طریقی اودرکه (در اولش لفظ می آری که آن دلالت کند بزمان حال ونون نافیه بر آن ادخال میکنی مثل نمیکند) مضارعک اولنه می لفظی کتورورسین که می لفظی زمان حاله دلالت ایدر و برنون نافیه دخی می لفظنک اوزرینه ادخال ایدرسین نفی حال اولور نمیکند کبی که شیمدیکی حالده ایتمز دیمکدر عربیده ماینصر کبی (نفی استقبال این نیز از فعل مضارع مشتقست) نفی استقبال دخی فعل مضارعدن مشتقدر (طریق اشتقاق آنست که) اشتقاقک طریقی اودرکه (در اولش نون نافیه ادخال کنی نفی استقبال شود مثل نکند) فعل مضارعک اولنه برنون نافیه ادخال ایدرسین نفی استقبال اولور نکند کبی که کلجک زمانده ایتمز دیمکدر عربیده لاینصر کبی (واکر تأکیدش اراده کنی لفظ هرآیینه را بر آن صیغه زیاده کن تأکید نفی استقبال شود مثل هرآیینه نکند) واکر نفی استقبالک نفیینی مراد ایدر ایسک هرآیینه لفظنی نکند صیغه سی اوزره زیاده ایله نفی استقبال اولور هرآیینه نکند کبی البته زمان مستقبلک جمیع اجزاسنده ایتمز دیمکدر عربیده لن ینصر کبی (آیین اصلنده قانون معناسنه در که نظام خلق ایچون وضع اولنان عادتدن عبارتدر وعادت مذکوره یی اجرا لازم اولمغله آیین دیوب امر لازم مراد ایدرلر پس هرآیین هرقانون یعنی هرامر لازم معناسنه اولدقده نکره نفی استقباله مخصوص اولسون ایچون آخرنه هاء نقلیه زیاده ایلدیلر ولهذا ارباب لغت هرآیینه لفظنی کاهی البته وکاهی لابد لفظلریله تفسیر ایدرلر (امر غائب صیغهٔ مضارعست بی فرق مثل کند وجمعش

كند) لسان فارسيده امر غائب صيغه سى بلا فرق صيغۀ مضارعدر
كند كبى كه ايلسون معناسنه وجمعى كنند در ايلسونلر معناسنه
(و بدو صيغه در امر غائب اكتفا كردند) واهل فرس امر غائبده
ايكى صيغه ايله اكتفا ايلديلر (وفرقش ازمضارع بقرينه ميشود)
وامر غائبك فعل مضارعدن فرقى قرينه ايله اولور (و برخى امر
غائبى كه در ماقبل دالش الف باشد مثل كاد ودهاد در موقع دعا
مستعملست) وبعض كره برامر غائب كه دالنك ماقبلده الف اولور
كاد ودهاد كبى ايلسون و ويرسون معناسنه دعاموقعنده مستعملدر
معلوم اوله كه دعا موقعنده مستعمل اولان امر غائبلر فى الحقيقه
امر دكللردر بوجهتدنكه امر ونهى اندن عبارتدر كه عالى اولان
كمسنه كندودن سافل اولان كمسنه دن برنسنه نك وجودنى ياخود
عدمنى طلب ايده ودعا اندن عبارتدر كه ادنى اولان كمسنه كندودن
اعلا اولان كمسنه دن تضرع ونياز وجهى اوزره برنسنه نك وجودنى
ياخود عدمنى طلب ايليه مثلا خدا مباركش كناد ديرلر حق سبحانه
وتعالى انى مبارك ايلسون معناسنه بودخى معلوم اوله كه امر غائب خطاب
قبيلندندر وغائبه بالذات خطاب متصور دكلدر وجناب كبريا اكرچه
نظردن غائبدر لكن فى الحقيقة شاهد وحاضر اولديغى اعتباريله
خطابه صالح اولور لكن زيد وعمرو غائب اولدقلرنده متكلمه نسبت
معدوم حكمنده در ومعدوم خطابه صالح اولماز بلكه بركسه غائب
ايكن اكا امر ونهى ايتمك البته برحاضر كسنه يه امر واسطه سيله اولور كه
شخص غائب شخص ثانى يه نسبت حاضردر مثلا بر كيمسه يه مواجهة
سپارش اولنور كه فلان كيمسنه يه سويله كه فلان ايشى ايشلسون ياخود
ايشلمسون ديرلر (نهى غائب اكر برامر غائب ميم ناهيه زياده كنى
نهى غائب شود مثل مكند ومكناد) لسان فارسيده نهى غائب اندن
عبارتدر كه اكر امر غائبك اوزرينه برميم ناهيه زياده ايدرايسك

نهی غائب اولور مکنند ومکناد کبی ایلمسونر معناسنه (ومیم مفتوحه
ادات نهیست همچولا در لغت عرب وجمعش مکنند) ومیم مفتوحه
ادات نهیدر لغت عربده لا کبی ونهی غائبك جمعی مکنند در عربیه
لاینصروا کبی (وصیغهٔ مکند مشترکست درمیان مفرد مذکر ومؤنث)
ودخی مکند صیغه سی مفرد مذکر ومفرد مؤنث بیننده مشترکدر
(وصیغهٔ مکنند نیز مشترکست درمیان جمع مذکر وجمع مؤنث وتثنیه
مذکر وتثنیه مؤنث) ومکنند صیغه سی دخی جمع مذکر وجمع مؤنث
وتثنیه مذکر وتثنیه مؤنث بیننده مشترکدر (امر حاضر مشتقست
از مضارع) امر حاضر فعل مضارعدن مشتقدر (طریق اشتقاق
انست که) اشتقاقك طریقی اودرکه (دال مضارع را حذف کنی
وماقبلش اسکان مثل دان ازداند وجمعش دانید) فعل مضارعك
دالنی حذف ایدرسین وداك ماقبلنی دخی اسکان ایدرسین
امر حاضر اولور دان کبی که داند مضارعندن مشتقدر وجمعی
دانیددر بیلکز معناسنه (وبرای امر حاضر نیز دوصیغه ساختند)
وامر حاضر ایچون دخی اهل فرس ایکی صیغه دوزدیلر (ساختند
ساختن مصدرندن فعل ماضینك جمعیدر دوزدیلر وایلدیلر دیمکدر
فاعلی تحتنده شان اهل فرسه راجعدر فعل مضارعنده خازایه قلب
اولنوب سازدکلور (نهی حاضر اول امر حاضر رامیم ناهیهٔ مفتوحه
زیاده کنی نهی حاضر شود مثل مدان ومدانید) نهی حاضر
امر حاضرك اولنه برمیم ناهیهٔ مفتوحه زیاده ایدرسین نهی حاضر
اولور مدان ومدانید کبی بیلمه وبیلمیکز معناسنه مدان مفرده ومدانید
جمعه مثالدر (اسم زمان آن مصدر است که در اولش لفظ هنکام
باشد مثل هنکام دانستن) لسان فارسیده اسم زمان اول مصدردرکه
اولنده هنکام لفظی اوله هنکام دانستن کبی دانستن بیلمك معناسنه در
هنکام زمان معناسنه در نتکم هنکام بهار دیرلر بهار زمانی دیمکدر

بوتقديرجه هنكام دانستن لفظنك معناسی بیلمك زمانی دیمك اولور
(اسم مكان آن مصدر است كه درآخرش لفظ كاه باشد مثل دانستن
كاه) اسم مكان اول مصدردر كه آخرنده كاه لفظی اوله دانستن كاه كبی
بیلمك محلی دیمكدر بعض ارباب تحقيق اسم زمان واسم مكانی مقام
بیانده بوكونه رقم ريز تحقيق اولديلر كه اسم زمان واسم مكانك صيغه لری
اسمك آخرنه كاه لفظی الحاق ايمكله حاصل اولور اسم زمانده
جوامدك آخرنه لاحق اولور صبحگاه كبی صباح وقتی معناسنه واسم
مكانده كاه جامده لاحق اولور نمازگاه كبی وكاه مشتقه لاحق اولور
كريزكاه كبی قاچه جق مكان معناسنه وكاه لفظی كاف عجميه نك
فتحيله زمان ومكان بيننده مشتركدر كاهی ظرف زمان وكاهی
ظرف مكان معناسنی افاده ايدر وقت معناسنه اولان كاه وهنكام
لفظلرينك بيننده فرق بودركه كاه لفظی مطلقا وقت معناسنه در
استر مبهم اولسون استر محدود اولسون وهنكام وقت معين ومحدود
ايچون موضوعدر (اسم آلت آن مصدر است كه لفظ آلت بدو
مضاف شود مثل آلت دانستن) اسم آلت اول مصدردر كه آلت
لفظی اكا مضاف اوله آلت دانستن كبی بيلمكه آلت ديمكدر الحاصل
اسم آلتده آلت لفظی ذی آلت اولان نسنه يه مضاف ايدرلر مثلا
آلت نوشتن ديوب قلم وآلت بريدن ديوب قلمتراش مراد ايدرلر وقلم
تراش وسم تراش مثللو اولان وصف تركيبی يه اسم آلت ديمزلر
(بناء مره آن مصدر است كه دراولش لفظ يكبار باشد مثل يكبار
دانستن) بناء مره اول مصدردر كه اولنده يكبار لفظی اوله يكبار
دانستن كبی بركره بيلمك معناسنه (بناء نوع آن مصدر است كه در
اولش لفظ ديكركونه باشد مثل ديكركونه دانستن) بناء (نوع
اول مصدردر كه اولنده ديكركونه لفظی اوله ديكركونه دانستن كبی
بشقه درلو بيلمك معناسنه (اسم تصغير آن مصدر است كه درآخرش

کاف تصغیر باشد مثل دانسننك وکاف ادات تصغیرست) اسم
تصغیر اول مصدردر که آخرنده کاف تصغیراوله دانسننك کبی
بیلمه جکز معناسنه وکاف عربیهٔ ساکنه لسان فارسیده علامت
تصغیردر و بوندن لسان ترکیده جك وجکز وجغز ایله تعبیر اولنور
مثلا کوجك قزه مجم دخترك وعرب بنیه وترك قزجغز تعبیر ایدرلر
بومقامك خلاصه سی بودر که تصغیری مراد اولان کلمه نك اخری حرف
ساکن اولورسه آخرنه برکاف الحاق ایدوب اول ساکنی تحریك ایدرلر
پسترك کبی که ترك اوغل جغز عرب غلیمه دیرلر واکر کلمه نك آخرنده هاء
غیر ملفوظه اولورسه اول هائی یك لفظنه تبدیل ایدرلر مثلا خواجیك
دیرلر و بعض کره دخی آخری ساکن اولان کلمه نك آخرنه چه لفظنی
الحاق ایدرلر که صیغهٔ تصغیر اولور مثلا باغچه ودیوانچه کبی که
کوچك باغه وکوچك دیوانه دینور لسان عربده تصغیر اوج وجه
اوزره استعمال اولندیغی کبی لسان فارسیده دخی آخرنه کاف لاحق
اولان صیغهٔ تصغیر اوج وجه اوزره استعمال اولنور بعض کره فی الحقیقه
صغرسنی اولان شیئه اطلاق اولنور و بعض کره کبیر اولان شیئی تحقیر
ایچون صیغهٔ تصغیر ایله تعبیر اولنور و بعض کره احد ضدینی آخر
مقامنده استعمال طریقیله تعظیم ایچون تصغیر صیغه سیله تعبیر ایدرلر
واکثر یا صیغهٔ تصغیر ایله شیئك لطافتنه ونزاکتنه تنبیه وتلمیح ایدرلر
(اسم منسوب آن مصدر است که در آخرش یاء نسبت باشد مثل دانسننی
اسم منسوب اول مصدردر که آخرنده یاء نسبت اوله دانسننی
کبی که بیلمکه منسوب معناسنه در و بعضیلر اسم منسوبی بویله
تعریف ایلدیلر که اسم منسوب اول کلمه در که آخرنده یاء ساکنه
یا نالك یا مند یا ور یا بان لفظلری اوله شیرازی هوشناك خطرمند هنرور
شتربان مثللو شیرازی شیراز شهرنده منسوب هوشناك عقله منسوب
یعنی عقللی دیمکدر خطرمند خطره منسوب هنرور هنره منسوب

شتربان دومیه منسوب یعنی دوه‌جی دیمکدر بومذ کوراتك جمله سنده
نسبت ملاحظه اولنور (اسم تفضیل صیغهٔ اسم فاعلست بالفظ تر
درآخر مثل داننده تر) اسم تفضیل صیغهٔ اسم فاعلدر آخرنده تر
لفظی ایله داننده‌تر کبی زیاده بیلیجی معناسنه عربیده اعلم کبی و بعض
کره ادات تفضیل اولان تر لفظی اواخر جوامده لاحق اولور مهتر
وکهتر کبی زیاده بیوك وزیاده کوچك معناسنه در (فعل تعجب
ازصیغهٔ ماضی ومضارع واسم فاعل واسم مفعول باشد بالفظ زهی
واباوایا مثل زهی کردوایا کندوآیا کننده‌وایا کرده) لسان فارسیده فعل
تعجب ماضی ومضارع واسم فاعل واسم مفعول صیغه لرندن زانك
کسریله زهی والفك مدیله آیا وقصریله ایالفظلریله حاصل اولور
زهی کرد ماضی‌یه مثالدر نه عجب ایلدی دیمکدر آیا کند فعل مضارعه
مثالدر نه عجب ایدر دیمکدر ایا کننده اسم فاعله مثالدر نه عجب ایدیجی
دیمکدر ایا کرده اسم مفعوله مثالدر نه عجب اولنمش دیمکدر وچه عجب
لفظی دخی کلمات تعجبدندر چه عجب نوشتن کبی نه عجب یازمق معناسنه‌دیر
الحاصل لسان فارسیده فعل تعجبه مخصوص صیغه موضوع
اولمیوب تعجب افاده ایدن کلماتی متعجب منه اولان کلمه‌نك اولنه ادخال
ایدرلر (وبرای این اسما ازاسم زمان تافعل تعجب یك صیغه باشد زیاده
نیست) اسم زمانده فعل تعجبه دك شو اسملر ایچون یعنی اسم زمان
اسم مکان اسم آلت بناء مره بناء نوع اسم تصغیر اسم تفضیل اسم
منسوب فعل تعجب ایچون برصیغه اولور زیاده صیغه‌یوقدر ﴿ فصل
الادوات ﴾ هذا فصل فی بیان الادوات تقدیرنده در یعنی ماسیذکر
برفصلدرکه لسان فارسیده ادتلرك احوال واوصافی بیاننده کائندر
(ادوات فتحاتله اداتك جمعیدر ادات آلت معناسنه در جنك ایچون
سیف کتابت ایچون قلم کبی (بدانکه ادات دو قسمست) ای طالب
بیل وآگاه اولکه ادات ایکی قسمدر (یکی بسیطست ویکی مرکب) مطلب الادوات

برقسمی بسیطدر یعنی مرکب دکلدر و برقسمی مرکبدر (واز ادوات بسیطه یکی الفست) وادوات بسیطه دن بری الفدر (کاه برای ندا باشد مصراع پادشاها جرم مارا درکذار) والف بعض کره ندا ایچون اولور اشبو مصراعده پادشاه لفظنك آخرنده اولان الف کبی که ای پادشاه سکاندا ایدرم دیمکدر عربیده یاسلطان کبی مصراع مذکور شیخ عطار حضرتلرینك پند نامه سندندر ومصراع ثانیسی ماکنه کاریم و توآمرزکاردر (محصول مصراعین) ای پادشاه حقیقی سکاندا ایدرم بزم جرم وقصورمزی مغفرت ایله بزکنا هکارز وسن عفو ورحیم سن قولدن خطا افندیدن عطا اوله کلمشدر (وکاه برای تحزن باشد بیت دردا وحسرتا که عنانم زدست رفت * دستم نمی رسد که بکیرم عنان دوست) و بعض کره الف تحزن ایچون اولور شیخ سعدی حضرتلرینك اشبو بیتنده دردا وحسرتا کلمه لرینك آخرنده اولان الف کبی که لسان عربده بوکا الف استغاثه والف ندبه تعبیر اولنور وازیدا لفظنده اولان الف مثللو (محصول نظم) ای درد وحسرتم سکا آجیوب دردناك وغمناك اولورم زیرا عنان واختیارم الدن کتدی و بنم ایشم بتدی الم واصل اولماز که دوستك عنانی طوتایم (وکاه برای توسل مثل سراین وسراپا و بدین الف را الف توسل کویند برای آنکه دو کلمه را برای یك شدن وسیله میکردد) والف بعض کره توسل ایچون اولور سراین وسراپا کلماتنده اولان الفلر کبی و بو الفه الف توسل دیرلر اندن ایچونکه ایکی کلمه نك بر اولمه سنه وسیله اولور یعنی بشقه بشقه معنی صاحبی ایکی کلمه یی براتمکه وسیله اولور نتکم سراین اصلنده بشقه بشقه کلمه ایدی سر باش معناسنه وبن بالك ضمیله دیب معناسنه وسراپاینه سر باش پا ایاق معناسنه در بینلرینه حیلولت ایدن الف سا کنه کلمتینك کلمهٔ واحده اولمه سنه سبب اولدی (وکاه معنیٔ مقابله افاده کند مثل لبالب ودستا دست

نوشکراسر) و بعض کره دخی الف مقابله معناسنی افاده ایدرلتاالب ودستا دست وسراسر کلمتنده اولان الفلر کبی بومقامك تحقیقی بودرکه ایکی نسنه میاننده مقابله ومساوات تامه اولوب انلرك تساوی وتقابللرینی افاده مراد اولنسه انلره دال اولان لفظلرك میاننه برالف زیاده ایدرلر مثلا ایکی سینه بری برینه مساوی اولدی دیه جك یرده برابردیرلر و برابر لفظنك اصل استعمالی اومحلده درکه ایکی کسنه نك قد وقامتلری مساویدر دیه جك یرده برابردیرلر ایدی صکره غلبهٔ استعمال ایله برمرتبه یه بالغ اولدیکه سینه تصور اولنمیان ایکی نسنه نك تساویسندن کنایه ایدوب برابردیدیلر لبالب دخی وجه مذکور اوزره توسیع اولنمشدرکه معنای اصلیسی طوداغك طوداغه تساویسی ایچون ایدی صکره لب تصور اولنمیان نسنه لر میاننده اولان تساویده استعمال اولندی مثلا صوکاسه نك کنارنه چقدی کاسه کنارنه دك صوایله طولوب صوکناره مساوی اولدی دیه جك یرده لبالب شد دیرلر دستادست وسراسر دخی بوکا قیاس اولنه (وگاه برای فرق باشد میان سؤال وجواب شیخ سعدی درگلستان فرماید نظم بدوگفتم که مشکی یاعبیری که ازبوی دلاویز تومستم بگفتامن گل ناچیز بودم ولیکن مدتی باگل نشستم) ودخی الف بعض کره سؤال وجوابك بینی فرق ایچون اولور نتکیم شیخ سعدی قدس سره گلستانده بیوررر بوقطعه نك اولی بودر* گلی خوش بوی درحمام روزی * رسیداز دست محبوبی بدستم (محصول ابیات ثلاثه) برکون حمامده بخوش قوقولی برگل برمحبوبك الندن بنم اله واصل اولدی گل مذکوره دیدمکه سن مسك میسك یاخود عنبرمیسك زیراسنك کوکل آچیجی قوقکدن مست اولدم گل دخی جوابنده دیدیکه ای شیخ بن برگل لاشی ایدم ولکن برمدت گل ایله اوتوردم همنشینك کمالی یعنی گلك رائحهٔ طیبه سی بکا تأثیر ایلدی نظم مذکورده بگفتا کلمه سنك آخرنده اولان الف سؤالیله جوابك

بینینی فرق ایچون کلمشیدر (کل کاف عجمیه نك کسریله مطلقا چامور دیمکدر بو مقامده ذکر مطلق وارادهٔ مقید لسان ترکیده کاف عربیه نك کسریله کل تعبیر اولنان طین معروفدر که قیولردن چیقارر وصابون اولمیان یرلرده ال وجامه ییقارلر (ویکی همزه است برای تنبیه می آید بیت

مطلب حرف همزه

* ای بی جرم راکرکنی ظلم وجور * کند لاجرم مرترا جور دور) ادوات بسیطه دن بری دخی همزه درکه تنبیه ایچون کلور اشبو بیتك اولنده اولان همزه کبی (معنای بیت) ای ظالم وغدار آکاه اول سکا تنبیه اکر صوجسز اولان کیمسه یه ظلم وجور ایدر ایسك بو اجلدن یعنی بی جرم اولان کیمسه یه ظلم وجور ایلدیککك ایچون فلك دخی سکا جور وجفا ایدر واول مظلومك آهی سندن اولور (پوشیده اولمیه که الف ایله همزه نك بیننده فرق بودر که الف دائما ساکندر ما ولا کلمه لرنده اولان الف کبی متحرك اولمقده اکا همزه دینور روزکار متحرك اولیجق ریح وساکن اولیجق هوا اطلاق اولندیغی کبی وبعضا همزه یه ده الف اطلاق اولنور بودخی خفی اولمیه که بعض کره دخی الف دعا ایچون اولور (بیت) هیچ کس برجای اونشیندا * روز شادی دشمنش کم بیندا * بیننده واقع نشیندا و بیندا کلمه لرنده اولان الف کبی (ویکی باست که

مطلب حرف با

برای الصاق باشد مصراع * عاشق که شد که یار بحالش نظر نکرد) ادوات بسیطه دن بری دخی بادر بعض کره الصاق ایچون اولور خواجه حافظ حضرتنك اشبو مصراعنده بحالش لفظنده اولان با کبی بو مصراعك مصراع ثانیسی * ای خواجه درد نیست وکرنه طبیب هست * در (محصول مصراعین) عاشق کیم اولدیکه یار اول عاشقك حالنه نظر والتفات ایلمدی ای خواجه دردك یوق یوخسه طبیب واردر اهل درد اولکه طبیبی بوله سن عاشق اولکه وصل جانان اوله سن معلوم اوله که لسان فارسیده باء مفتوحه عربیده باء مکسوره ترجمه سیدر یعنی عربیده باء مکسوره نك مدلولی اولان الصاق وقسم وسائر

معانی یه لسان فارسیده باء مفتوحه دلالت ایدر و عربیده باء الصاقك مثالی امسکت بزید درکه بوکا الصاق حقیقی تعبیر اولنور زیرا امساك فعلی حقیقة وجود زیده واصل اولمشدر ومررت بزید الصاق مجازیدر زیرا مرورفی الحقیقه زیده واصل اولمیوب بلکه زیدك مکانته اقرب مکانه واصل اولمشدر (وگاه برای مصاحبت بیت بیال و پر وازره که تیر پرتابی هوا گرفت زمانی ولی بخاك نشست) و بعض کره با مصاحبت ایچون اولور بو بیتده بیال لفظنده اولان باکبی (محصول بیت) ای متکبر ومغرور قناد و یلکله یولدن کتمه ومال وجاهکه غرور ایتمه زیرا منزل اوقی بر زمان بال و پر واسطه سیله هوا طوتدی ومنزلنی بولدی ولکن انجام کار طپراغه اوتوردی زیرا هر کمالك برزوالی واردر تیر پرتابی منزل اوقونه دینور بال قناد دیمکدر پر قناد یلکی معناسنه درگرفت گرفتن مصدرندن فعل ماضیدر طوتدی دیمکدر مضارعی گیرد گلور وعربیده باء مصاحبتك مثالی اشتریت الفرس بسرجه ترکیبنده اولان باکبیدر و بونك صحیحی با یرینه مع کلمه سنك قیامیدر والصاق ایله مصاحبتك فرقی بودرکه الصاق مصاحبتی مستلزمدر مصاحبت الصاقی مستلزم دکلدر (وگاه برای قسم بیت بجان خواجه وحق قدیم ومهر درست که مونس دم صبحم دعای دولت تست) ودخی بعض کره با قسم ایچون اولور خواجه حافظ حضرتلرینك اشبو بیتنك اولنده اولان بجانك باسی کبی (محصول نظم) ای جانان خواجهٔ کائنات خلاصهٔ موجودات علیه اکمل التحیات حضرتلرینك روح سعادتلری حقیچون وحق قدیم ومحبت صحیحه حقیچون وقت سحرده بنم مونسم ورفیقم سنك بقای دولت ودوام صحت وعافیتکدر (وگاه برای استعلا مصراع همچو رحمت بسر خلق جهان می باری) وبعض کره دخی با استعلا ایچون اولور یعنی استعلا معناسنی افاده ایدن بر معنا سنه کلور عربیده

علی کبی اشبو مصراعده بسر لفظنك باسی کبی که بر سر خلق جهان معناسنه‌در (معنای مصراع) ای ممدوح یغمور کبی جهان خلقنك باشی اوزره یاغرسین (باری مضارع مخاطبدر یاغرسین دیمکدر اولنده می ادات حالدر کامر و با لسان عربده دخی علی معناسنه کلور ومنهم من ان تأمنه بقنطار آیت کریمه‌سنده اولان با کبی که علی قنطار معناسنه‌در

(ونیز برای ظرفیت بیت ای کریمی که بدوران بهار عدلت درهمه روی زمین باد خلافی نوزید) ودخی با ظرفیت ایچون اولور عربیده فی کبی خواجه سلمان قدس سره حضرتلرینك اشبو بیتنده بدوران کلمه‌سنك اولنده اولان با کبی (محصول بیت) ای ممدوح سن بر کریم سنکه بهار کبی اولان عدلك زماننده جمله یریوزنده بر باد مخالف اسمدی الحاصل روزکار غدار دخی فرمانکه مطیع ومنقاددر (نوزید جحد مطلقدر اسمدی دیمکدر و باقی معناسنه کلدیکی عربیده دخی شایعدر صلیت بالمسجد ترکیبنده اولان با کبی که فی المسجد معناسنه‌در

(ونیز برای سببیت مصراع بطلب یافت نشان ازلب شیرین فرهاد) ودخی با سببیت ایچون اولور خواجه کمالك اشبو مصراعنده اولان با کبی مصراع مذکورك مصراع ثانیسیده (سوی لعل نبردند بجز کوه کاندر (محصول بیت) فرهاد نامراد معشوقه‌سی اولان شیرینك لبندن طلب سببیله نشان بولدی نتکم لعل طرفنه طاغ قازجیلرك غیری یول ایلتمدیلر ولعل معدنی بوله مدیلر (کوه کن وصف ترکیبیدر طاغ قازیجی معناسنه الف نون ادات جمعدر وفرهادك دخی لقبیدر دیار عجمده مشهور اولان کوه بی ستونی جریان آب ایچون شیرینك عشق ودردندن حفر ایتمسی باعث لقب اولمشدر بیتنده اولان جناس معلوم دقایق شناسدر و با سببیه‌نك لسان عربده مثالی وکلا اخذنا بذنبه آیت کریمه‌سیدر که بسبب ذنبه تقدیرنده‌در (ودیگر معانی بارا برای ندرت ننوشتم) ولسان فارسیده بانك غیری معنالرینی ندرتندن

مطلب حرف تا

ایچون یازمدم یعنی لسان فارسیده بامعانی مذکوره دن بشقه تعلیل
وتخصیص وابتدا وانتهامعنالری ایچون دخی کلورایسه ده النادر
کالمعدوم قضیه‌سنه مبنی ترک وطی اولندمی (ویکی تاست برای
خطاب باشد) ادوات بسیطه دن بری دخی تادرکه خطاب ایچون
اولور (خواه درآخر افعال چنانکه درین بیت واقع شده است بیت
* دوش دیدت باررقیب ازدوستان * کج کله ساغر بکف در بوستان)
تامذکوره استرسه فعللرك آخرنده اولسون انجلین که میر محمد نظمینك
اشبو بیتنده دیدکله سنك آخرنده اولان تاکبی (محصول نظم) ای جانان
دون سنی دوستلردن بری بوستنده رقیب ایله کورمش کلاهك اکری
یعنی مسرور وشاد وقدح الکده اولدیغی حالده کج کله ساغر بکف
دیدکه سنك مفعولی اولان تاء خطابدن حالدرکه بومقامده هیئت
مفعولی مبین در (کج اکری معناسنه در کج کله اولمق نشئه دن کنایه در
(وخواه در آخر اسما بیت * میشود افتاده هرکه بیندت * هان که
باشد کریهٔ عاشق بدت) ودخی تاء خطاب استرسه اسملرك آخرنده
اولسون میر محمد نظمینك اشبو بیتنك مصراع ثانیسنك آخرنده
اولان تاکبی (محصول بیت) ای جانان هر کیمسه که سنی کورر البته سکا
عاشق وافکنده اولور آکاه اولکه عاشقك کریه وآهی سکا کوتی اولور
الامان عاشقلر یکی نالان وکریان ایتمه مصراع ثانینك آخرنده بدلفظی
کوتی اولان شیئك اسمیدر آخرنده تاخطاب ایچوندر خنی دکلدرکه
بو بیتده تاء خطابك کرك اواخر افعاله وکرك اواخر اسمایه دخولنه مثال
اولمغه صالحدر زیرا مصراع اولك آخرنده اولان بیند کلمه‌سی دیدن
مصدرندن فعل مضارعدر وآخرنده اولان تاخطاب ایچوندر فافهم
وخواه در آخر اسما خواه درآخر افعال اوزره معطوفدر (واین تاء
خطاب بسا کنست) و بوتاء خطاب دائماساکندر (مکر درآخرش
ادات جمع باشد آن زمان مفتوحست) مکرکه آخرنده ادات جمع

اوله اول زمان مفتوحدر (حافظ شیرازی فرماید بیت * عمرتان باد
افزون ای ساقیان بزم جم * گرچه جام ما نشد پرمی بدوران شما)
حافظ شیرازی قدس سره نك اشبو بیتنده عمرتان کلمه سنده اولان تاء
خطاب مفتوحه کبی (محصول نظم) ای مجلس جمك ساقیلری سزك
عمر کز اوزون اولسون هر نقدر بزم قدحمز سزك زمانکزده پرمی
اولمدی ایسه ده (معلوم اوله که جم ذم وزننده پادشاه عظیم الشان
معناسنه در خاتم و باد و دیو و آصف ایله ذکر اولنورسه مراد حضرت
سلیمان علیه السلامدر و می و جام ایله ذکر اولنورسه مراد جمشید در
و سد و آینه ایله ذکر اولنورسه مراد اسکندر در بو بیتده جام و می ایله
ذکر اولنمغله مراد جمشید در (حضرت خواجه شهر یزدك شاهی
جمشیده تشبیه بیورمشلردر بو مقامده کلام چرق عدو حصر ینه
نهایت یوقدر اطناب مقال مورث ملال اولمغله بو قدرله طی طومار
مقال قلندی (واگر در آخر کلمه هاء رسمیه باشد آن زمان یك همزهٔ
مجتلبه می آری بیت * بی رخت نامده میل گل و برك سمنم * تا شدم بنده
ات آزادهٔ سرو و چمنم) واگر کلمه نك آخرنده هاء رسمیه یعنی هاء غیر
ملفوظه اولورسه اول زمان بر همزهٔ مجتلبه کتورورسین خواجوی
کرمانینك اشبو بیتنده بنده ات لفظنده اولان همزهٔ مجتلبهٔ مفتوحه کبی
محصول بیت) ای جانان سنك یکاغك اولمقسزوسن مجلسده بولنمقسز
گله و برك سمنه بکا میل و رغبت گلمدی بن سکا بنده و عاشق واقع اولنده
اوله ایدن بر و سرو و چمنك آزاده سیم (برك یپراق دیمکدر سمن چمن وزننده
اوج یپراقلی گل که وان گلی و مصر گلی تعبیر اولنور (وگاه باقتضای مقام
هاء رسمیه را حذف کنند آن زمان همزه را نیارند مصراع * زر و یاقوت
و لعل اندر خزینت) و بعضی کره دخی مقامك اقتضا سندن ایچون
یعنی ضرورت وزن ایچون هاء رسمیه یی حذف ایدرلر و ما قبلنده
اولان حرف ساکنه وصل ایدرلر اول زمان همزه یی کتورمزسین

شو مصراعده خزینت لفظی کبی که اصلی خزینه ات در ضرورت
وزن ایچون هاء رسمیه حذف اولنمشدر بو مصراعڭ قائلی کیم
اولدیغنه ومصراع ثانیسنه ظفر یاب اوله مدق (وماقبل تاء خطاب
مفتوح باشد مثل مبارك بادت) وتاء خطابڭ ماقبلی مفتوح اولور مبارك
بادت کبی که تانڭ ماقبلی دال مفتوحدر سنکا مبارك اولسون معناسنه
(مکر ضرورت باشد آن زمان ساکنست مصراع چون کذشتی
نه آنت ماند نه این) الا ضرورت وزن اولورسه اول زمان ساکندر
حکیم سنائی قدس سره حضرتلرینڭ اشبو مصرا عنده آنت
لفظنده اولان تاکبی که ضرورت وزن ایچون ماقبلنده اولان نون
ساکندر مصراع مذکورڭ مصراع اولی علت روزوشب خورست
یقین در (محصول مصراعین) روزشبڭ علتی یعنی کوندزڭ وکیجه نڭ
سببی کونشدر بونڭ بویله اولدیغنی یقینا بیل چونکه سن بو عالم فانیدن
کچرسین وبو مسافرخانه دن کوچرسین وجام موتی ایچرسین
سکانه کوندز قالور نه کیجه قالور انڭ مشار الیهی روز واین کلمه سنڭ
مشار الیهی شبدر (خور کونش معناسنه در (ویکی زاست برای
ابتدا باشد بیت اکر روزی بدانش در فزودی زنادان تنك روزی
تر نبودی) ادوات بسیطه دن بری دخی زدر که ابتدا ایچون اولور
عربیده من بیانیه کبی شیخ سعدی قدسره حضرتلرینڭ شو بیتنده
زنادان لفظنده اولان زکبی (محصول نظم) اکر رزق مقسوم علم ایله
زیاده اولیدی وهر کس علمی مقداری رزق بولیدی جاهلدن رزقی
زیاده طارکسنه اولمازایدی (واین زارا مکسور خوانند اکر مابعدش
حرف صحیح باشد) وبو زایی مکسور اوقورلر اکر زانڭ مابعدی
حرف صحیح اولورسه (واکر حرف علت باشد یا واوست یا یا یا الف)
واکر زانڭ مابعدی حرف علت اولورسه حرف علت دخی یا واودر
یا یا در یا الف در (اکر واو باشد مضموم خوانند مثل زو) اکر زانڭ

مطلب حرف زای

مابعدي واو اولورسه واو ماقبلنك ضمه سني اقتضا ايلديكندن مضموم اوقورلر زو كبي (واكر يا باشد مكسور مثل زين) واكر مابعدي يا اولورسه يا ما قبلنك كسره سني مقتضي اولديغندن مكسور اوقورلر زين كبي (واكر الف باشد مفتوح مثل زان) واكر مابعدي الف اولورسه الف ماقبلنك فتحه سني موجب اولديغندن مفتوح اوقورلر زان كبي مولانا جامي قدس سره السامي حروف مذكوره ثلاثه يه حرف علت تسميه سنك سببني مقام بيانده بيورمشلردر (بيت) حرف علت نام كردند واو والف وياي را * هركرا كيرد وجع ناچار كو يدوآي را

مطلب شين

(ويكي شين است آن ضمير غائبست بحكم او همچو حكم تاء خطابست) ادوات بسيطه دن بري دخي شين در ولسان فارسيده شين ضمير غائب وغائبه در وشينك حكمي قريبا مرور ايدن تاء خطابك حكمي كبيدر تذكر ماهر پوشيده اولميه كه عربيده جاري اولان ضمائرك اقسامي فارسيده دخي جاريدر يعني ضمير يا متصل اولور يا منفصل اولور متصل دخي يا بارز اولور يا مستتر اولور ضمير بارز متصل اوچدر شين

ضمير بارز متصل

تاميم حرفلريدر شين ضمير غائب وغائبه دركه اواخر اسمايه داخل اولور اسبش كبي كه اتك آتي ديمكدر واواخر افعاله لاحق اولور ميكويندش كبي كه اكا سويلرلر ديمكدر وشينك جمعي شاندر كه تثنيهٔ غائب وغائبه وجمع غائب وغائبه ايچون ضمير متصلدر وحرف تا مفرد مخاطب ومخاطبه ضميريدر كه بودخي اواخر اسمايه داخل اولور اسبت كبي سنك اتك معناسنه واواخر افعاله لاحق اولور ميكويدت مثللو كه سكا سويلر ديمكدر وتانك جمعي تان دركه تثنيهٔ مخاطب ومخاطبه وجمع مخاطب ومخاطبه ايچون ضمير متصلدر وحرف ميم دخي متكلم وحده ايچون ضمير متصلدر آمدم كبي بن كلدم ديمكدر اسم ووصف اواخرنه دخي لاحق اولور كوهرم فاضلم كبي بنم كوهرم بن فاضلم ديمكدر وجمعي مان كلور ولسان تركيده شين او معناسني

مفیدذر وشان انلر وتاسن وتان سز ومیم بن ومان بز معنالرینی مفید اولور (وضمیر بارز منفصل دخی اوجدر او تو من لفظلریدر) لفظ او ضمیر بارز منفصل غائب وغائبه در عربیده هو کبی واولفظنک جمعی علی غیر القیاس ایشاندر که تثنیهٔ غائب وغائبه وجمع غائب وغائبه ایچون ضمیر منفصلدر وتو لفظی مفرد مخاطب ومخاطبه ایچون ضمیر منفصلدر جمعی علی غیر القیاس شمادر که تثنیهٔ مخاطب ومخاطبه وجمع مخاطب ومخاطبه ایچون ضمیر منفصلدر من متکلم وحده ایچون ضمیر منفصلدر که جمعی علی خلاف القیاس مادر (ویکی کافست

مطلب ضمیر بارز منفصل

مطلب حرف کاف

برای تصغیرست دخترك وپسرك) ادوات بسیطه دن بری دخی کافدر که تصغیر ایچوندر دخترك وپسرك کبی لسانمزده بوندن قزجغز واوغلانجغز ایله تعبیر اولنور ولسان عربده بکیرة وغلیمة دینور تصغیرك تفصیلی اسم تصغیر بحثنده مرور ایلدی (ویکی

مطلب حرف میم

میمست برای نهیست اکر دراول امر غائب وامر حاضر باشد مثل مکند ومکن) ادوات بسیطه دن بری دخی میمدر که نهی ایچوندر اکر امر غائب ونهی غائبك اولنده اولورسه مکند ومکن کبی ایتمسون وایتمه معناسنه عربیده لایفعل لاتفعل کبی (وبرای علامت دو نفس متکلمست اکر در آخر افعال باشد مثل کردم وکردیم) ودخی میم نفس متکلم وحده ونفس متکلم مع الغیر علامتیدر اکر میم مذکور فعللرك آخرنده اولورسه کردم وکردیم کبی بن ایلدم وبز ایلدك معناسنه عربیده فعلت وفعلنا مثللو خفی اولمیه که نفس متکلم مع الغیر علامتی فقط میم اولمیوب بلکه میم مع الیادر (ویکی نونست آن برای نفیست

مطلب حرف نون

مثل نداند) ادوات بسیطه دن بری دخی نوندر که اول نون نفی ایچوندر نداند کبی بیلمز دیمکدر عربیده لایعلم مثللو (ویکی واواست آن برای عطف باشد ولیکن حرف عطف را تلفظ نکنند وبا ضمهٔ معطوف علیه اکتفا کنند مصراع * کرم بین ولطف خداوندکار) ادوات

مطلب حرف واو

بسيطه دن برى دخى واودر كه عطف ايچون اولور ولكن لسان فارسيده
حرف عطفى تلفظ ايتميوب معطوف عليهك آخرنك ضمه سيله اكتفا
ايدرلر شيخ سعدى حضرتلرينك اشبو مصراعنده اولان واو كبى كه
معطوف عليه اولان بين لفظنك آخرنده واقع نونك ضمه سيله اكتفا
اولنمشدر مصراع مذكورك مصراع ثانيسى * كنه بنده كردست
واو شرمسار در (محصول مصراعين) جناب حقك لطف وكرمنى
كور قول كناه ايدر وجناب كبريا حيا معامله سى ايدر حقيقتده بونك
فوقنده لطف وكرم اولماز كما ورد فى الحديث القدسى يا ملائكتى
قد استحييت من عبدى وليس له رب غيرى فقد غفرت له (واكر
ماقبل حرف عطف حرف علت باشد آن زمان حرف عطف را
خوانى مثل پاودست وصوفى وخر) واكر حرف عطفك ماقبلى
حرف علت اولورسه يعنى حرف عطفك ماقبلنده حروف علتدن
برى بولنور ايسه اول زمان حرف عطفى يعنى واوى اوقور سين
پاودست وصوفى وخر وابرو وچشم پا اياق دست ال صوفى معلوم
خراشك ابرو قاش چشم كوز ديمكدر فيه لطيفة لا يخفى على من تأمل
(ويكى هاست آن براى لياقت باشد مثل شاهانه وبراى مقدار مثل
يكساله ويك روزه) ادوات بسيطه دن برى دخى هادر كه اول ها
لسان فارسيده لياقت ايچون اولور شاهانه كبى پادشاهلره لايق
ديمكدر ومقدار زمان ايچون دخى اولور يكساله ويك روزه مثللو برسنه
مقدارى وبركون مقدارى ديمكدر بونلرك اصلى يكسال ويك روزدر كه
يك ايله سال ويك ايله روزدن مركبدر برسنه وبركون معناسنه ها
داخل اولدقده مقدار معناسنى افاده ايلدى (وبرنوع هادخى واردر كه
فقط ماقبلنك فتحه سنى بيان ايچون اواخر كلماته لاحق اولور خانه
وكاشانه وجامه كبى وبو هاء مذكوره جمع حالنده ساقط اولور خانها
وكاشانها وجامها كبى بونلرده اثبات ها مخالف رسم واملادر (وبرنوع

مطلب حرف ها

مطلب حرف یا

ها دخی واردر که نسبت ایچون کلور تابه کبی حرارته منسوب
معناسنه‌در (و یکی یاست برای نسبت مثل شیرازی) ادوات بسیطه‌دن
بری دخی یا درکه نسبت ایچوندر یعنی لاحق اولدیغی کلمه‌نك مدلولنه
معنای نسبتی افاده ایدر شیرازی کلمه سنك آخرنده اولان یا کبی که
شیراز شهرنه منسوب دیمکدر خراسانی وعراقی ورومی مثللو (و برای
معنیٔ مصدرست مثل سروری) ودخی یا معنای مصدر ایچوندر
سروری کلمه سنك آخرنده اولان یا کبی که اولولق معناسنی مفیددر
(و برای وحدت مثل پادشاهی) ودخی یا وحدت ایچوندر پادشاهی
کلمه سنك آخرنده اولان یا کبی که معناسی بر پادشاه دیمکدر (وگاه برای
خطاب می باشد مثل تو یی) و بعض کره دخی یا خطاب ایچون اولور
تو یی لفظنده اولان یا کبی سنسین معناسنه در و یانك احکام سائره
ومعانیٔ باقیه سنی فاضل روم کمال پاشا زاده مرحوم رسالهٔ یائیه سنده

مطلب ادوات مرکبه

مفصل ومشروح بیان ایتمشدر ﴿ قسم ثانی که ادوات مرکبه است
آن مثل از بمعنی زاست) ایکی قسمه منقسم اولان ادوادن قسم
ثانی که ادوات مرکبه‌در وادوات مرکبه الف ایله زادن مرکب اولان
از مثللودر واز دخی مروراید ادوات بسیطه‌دن ز معناسنه دریعنی
ابتدا ایچوندر نتکم تفصیلی قریبا مرور ایلدی (واگر وور برای
شرطند) ودخی ادوات مرکبه‌دن کاف فارسیه‌نك فتحیله اگر و ور
شرط ایچوندرلر گر دخی اگر لفظندن مخفف اوله‌رق شرط ایچوندر
عربیده همزه‌نك کسریله ان ولوکبی وور لفظی ادات نسبت دخی
اولور پیشه ور کبی که صنعته منسوب دیمکدر (و بر برای استعلاست)
وادوات مرکبه‌دن بر استعلا ایچوندر عربیده علی کبی ولسان ترکیده
بوندن اوزره ایله تعبیر اولنور بونك تفصیلی بانك استعلا ایچون کلدیکی
محلده تفصیل اولندی (ودرواندر برای ظرفند) ادوات مرکبه‌دن در
واندر ظرف ایچوندرلر عربیده فی کبی لسان ترکیده بوندن ده لفظی

ایله

ایله تعبیر اولنور مثلا ترك صویك برداقده اولدیغنی خبر ویرسه صو
برداقده‌در عجم آب در کوزه‌است وعرب الماء فی الکوز دیرلر (ویا برای
تردید است مثل فلان را زید آمد ست یا عمرو) ادوات مرکبه دن یا
تردید ایچوندر فلان رازید آمد ست یا عمرو ترکیبنده اولان یا کبی که
فلان آدمه زیدمی کلدی یاخود عمرومی کلدی دیمکدر عربیده
ام واو کبی (ووش برای تشبیه‌ست مثل ماه وش) ادوات مرکبه‌دن
بری دخی واوك فتحیله وش کلمه‌سیدرکه تشبید ایچوندر ماه وش کبی
معناسی آی کبی دیمکدر خفی اولمیه که لسان فارسیده تشبیه ایچون
وضع اولنان الفاظ درتدر چون مانند وش سا که جمله سی ترکیده بکزر
معناسنی افاده ایدر و بعضا چون لفظنك نونی حذف ایدوب چو
و بعضا دخی اولنه هم زیاده اولنوب همچو دیرلر (ورا کاه برای
تخصیص باشد مثل منت خدایرا) ادوات مرکبه دن را بعض کره
تخصیص ایچون اولور منت خدایرا جمله سنده اولان را کبی معناسی
منت خدایه مخصوصدر دیمکدر عربیده الحمد لله جمله سنده اولان
لفظهٔ جلاله نك لامی کبی معناسی حمد حقه مخصوصدر دیمکدر
(وکاه برای تعلیل مثل طاعت خدایرا) وبعض کره را تعلیل ایچون
اولور طاعت خدایراده اولان را کبی که طاعت وعبادت الله ایچوندر
معناسنه عربیده الصوم لی حدیث قدسی سنده اولان لام کبی که
صوم بنم ایچوندر معناسنی افاده ایدر (وکاه علامت مفعول مصراع
* آنکه ایمان داد مشتی خاك را) وبعض کره دخی را علامت مفعول
اولور شیخ عطار حضرتلرینك پندنامه سنك اولنده اشبو مصراعده
اولان را کبی مصراع مذکورده داد دادن مصدرندن فعل ماضیدر
ویردی دیمکدر فاعلی تحتنده شین جناب کبریادن عبارت اولان
آنکه یه راجعدر مفعول اولی ایمان ومفعول ثانیسی مشتی خاك ورا
ادات مفعولدر (وبی برای نفی است مثل بی حد) ادوات مرکبه‌دن

بی نفی ایچوندر بی حد کبی که حد سبز ونهایتسز دیمکدر (ونا این نیز برای نفی است مثل ناکردن ونادانستن) ادوات مرکبه دن بری دخی نادر و بونا کلمه سی دخی نفی ایچوندر ناکردن ونادانستن مصدرلرینک اولنده اولان نا کبی ایلمامک وبیلمامک معناسنه (وتا برای انتهای غایتست مثل رفتم تا بمکه) ودخی ادوات مرکبه دن اولان تا انتهای غایت ایچوندر رفتم تا بمکه ترکیبنده اولان تا کبی مکهٔ مکرمه یه دک کتدم دیمکدر عربیده سرت الی البصرة کبی که بونک دخی معناسی بصره یه دک کتدم دیمکدر (وکه برای تعلیلست حافظ شیرازی فرماید در اول دیوان خود (بیت) الا یا ایها الساقی ادر کأساوناولها که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها) ودخی ادوات مرکبه دن که تعلیل ایچوندر نتکیم حافظ شیرازی قدس سره دیوانک اولنده بیوررلر (محصول بیت) ای ساقی آگاه وخبردار اول قدحی دوندر وقدحی بزه دخی صون زیرا عشق اولا یعنی عاشق اولمازدن اول قولای کورندی ولکن مشکلر واقع اولدی بوتقدیرجه ای ساقی قدحی بزه دخی صونکه لایعقل ومدهوش اولوب امور مشکله یی فراموش ایده لم بو بیتده که لفظی تعلیل ایچوندر (و برای بیانست مصراع بوی نافهٔ کاخر صبا زان طره بکشاید) ودخی ادوات مرکبه دن اولان که بیان ایچوندر نتکیم خواجه حافظ حضرتلرینک اشبو مصراعنده کاخر لفظنده اولان که کبی که بوی نافه یی بیان ایچوندر مصراع مذکورک مصراع ثانیسی زتاب جعد مشکینش چه خون افتاد در دلها در (محصول نظم) بر مسک کوبه کی قوقوسی سببیله او یله بوی نافه که باد صبا اول طرهٔ جاناندن آچر یعنی جانانک طرهٔ عنبر بویندن کتورر نافه دن بدل جانانک مسکه منسوب اولان زلف مجعدنک بوکلمندن وقیورمندن عاشقلرک کوکلنده نه چوق الم واضطراب واقع اولدی مصراع ثانی طره دن بدلدر وطره غره وزننده محابیک جبهه لرنده

کسلمش کاکل تعبیر اولنان زلف قطعه سنه دینور (جعد رعد وزننده قیورجق صاچه دینور (تاب آب وزننده قیورم و بوکلم دیمکدر (وگاه درمیان موصوف وصفت باشد مثل منت خدایرا عز وجل که طاعتش موجب قربتست) و بعض کره دخی ادوات مرکبه دن اولان که لفظی موصوف ایله صفت بیننده واقع اولور بو ترکیبده اولان که کبی (معنای ترکیب) حمد ومنت عزیز وجلیل اولان جناب خدایه مخصوصدر اویله خدا که طاعت وعبادتی موجب قربتدر خدا موصوف طاعت صفتدر که صفتله موصوف بیننده واقع وما

مطلب اسماء جوامد

بعدنی ماقبلنه رابطدر (فصل الاسماء الجوامد والقواعد) هذا فصل فی بیان الجوامد والقواعد تقدیرنده در یعنی ماسیذ کرجامد اولان اسملر وقاعده لر بیاننده کائن وثابتدر اسمانك جوامده اضافتی موصوفك صفتنه اضافتیدر (قواعد قاعده نك جمعیدر قاعده اول قضیهٔ کلیه در که جمیع جزئیاتنه منطبقدر (لفظ این اسم اشارتست وبقریب موضوعست ولفظ آن نیز همچنینست ولیکن ببعید موضوعست) این لفظی لسان فارسیده اسم اشارتدر وقریبه موضوعدر عربیده هذا منزله سنده در وآن لفظی دخی بونجلیندر یعنی اسم اشارتدر ولکن بعیده موضوعدر عربیده ذلك کبی و بعض کره مشار الیهك صغرینه اشارت ایچون هر برینك آخرینه کاف تصغیر الحاق ایدوب اینك وآنك دیرلر و بعض کره دخی آنك دن الف ممدوده یی حذف ایدوب نك دیرلر نتکم کاشف استار اسرار قیومی مولانا جلال الدین الرومی قدس سره السامی پیرچنکی حکایه سنده بیورمشلردر (مثنوی) نك قراضه چنك ابریشم بها خرج کن انها وبازا اینجا بیا (واین کلمه سنك جمعی اینان واینها در اینان ایله ذوی العقوله واینها ایله ذوی العقولك غیری یه اشارت اولنور وآن لفظی کاهی بر کلمه یه مضاف ایدوب مالکیت معناسنی افاده ایدر

آن منست وآن تست كبی كه بندر وسنكدر معناسنه (واكر در اول این
دواسم باداخل شود همزه بدال منقلب باشد مثل بدین و بدان) واكر
شو ایكی اسمك یعنی این وآن كلمه لرینك اولنه باداخل اولورسه همزه
داله منقلب اولور بدین و بدان كبی (و بی انقلاب خواندن نیز جائزاست)
وانقلابسز دخی اوقومق جائزدر (ولفظ او ضمیر غائب منفصلست)
اولفظی ضمیر غائب منفصلدر شین ضمیر غائب متصل اولدیغی مثللو
(واكر در اولش با می آید انقلاب نیز جائزاست مصراع بدو كفتم كه
مشكی یا عبیری) واكر اولفظنك اولنه با كلورسه انقلاب دخی جائزدر
یعنی الفی داله قلب ایلمك جائزدر شیخ سعدی حضرتلرینك اشبو
مصراعنده واقع بدو كبی (ووی نیز ضمیر غائب منفصلست) وی دخی
ضمیر غائب منفصلدر او كبی (ولفظ آنكه اسم موصولست بمعنی الذی)
وآنكه لفظی اسم موصولدر عربیده الذی معناسنه در و بو ذوی
العقوله مخصوصدر و بوندن لسان تركیده اول كیمسه كه واول ذاتكه
ایله تعبیر اولنور جمعی آنانكه در اول كیمسه لر كه معناسنه عربیده الذین
مثللو وآنچه دخی اسم موصولدر ذوی العقولك غیریده مستعملدر لسان
تركیده بوندن اول نسنه كه واول شی كه ایله تعبیر اولنور (وكه برای
استفهامست مثل كه آمد) ودخی لسان فارسیده كه لفظی ذوی
العقولدن استفهام ایچوندر كه آمد مثللو معناسی كیم كلدی دیمكدر
عربیده من جاء كبی (وچه نیز مثل كه مصراع * زتاب جعد مشكینش چه
خون افتاد در دلها) وچه لفظی دخی كه كبی استفهام ایچوندر حافظ
شیرازی قدس سره حضرتلرینك اشبو مصراعنده اولان چه كبی
مذكورك معناسی قریبا مرور ایلدی وچه ذوی العقولك غیریدن
سؤاله مخصوصدر چه كفت كبی نه دیدی دیمكدر وتثنیه وجمعنده چها
دیرلر هاء جمع لاحق اولمغله آخرنده اولان هاء رسمی تلفظدن ساقط
اولور كذلك رابطه یه متصل اولسه هاء رسمی یایه منقلب اولور مثلا

چیست دیرلرندر معنا سنه که اصلی چه است در (وکی وکجا برای

استفهامست مصراع کی * دهد دست این غرض یارب که همدستان

شوند) وکی وکجا لفظلری دخی استفهام ایچوندرکی لفظنک استفهام

ایچون کلدیکی حافظ شیرازینک اشبو مصراعندن ظاهردر بو

مصراعک مصراع ثانیسی * خاطر مجموع ما زلف پریشان شما * در

(محصول بیت) ای جانان بو غرض نه وقت ال ویرر ونه زمان حاصل

اولورکه بزم مجموع اولان خاطریمز سزک پریشان اولان زلفکز ایله

همدستان اولهلر (مصراع دیگر * کجا دانند حال ما سبکباران ساحلها

وکجا لفظنک استفهام ایچون کلدیکی ینه خواجه حافظ حضرتلرینک

اشبو مصراعندن ظاهردر (معنای مصراع) ساحل بحرک یوکی

یکنیلری بزم حالمزی قنده بیلورلر بلکه بیلمزلر یعنی بحر عشقه مستغرق

اولمیان کیمسنه لر مستغرق دریای عشق اولان عاشقلرک احوالنی بیلمزلر

بومقامده سبکباران ساحلدن مراد عشق ومحبتدن بی بهره اولان

کیمسهلردر (وگاه مقدر باشد مصراع * جواب تلخ می زیبد لب لعل

شکرخارا) وبعض کره دخی استفهام مقدر اولور حافظ شیرازینک

بو مصراعنده اولدیغی مثلو بو مصراعک مصراع اولی بودر * بدم

کفتی خرسندم عفاك الله نکو کفتی (محصول بیت) ای جانان بکا

کوتی سویلدک وبن دخی راضی وخشنودم الله سنی عفو ایلسون نه

ایو سویلدک ولکن سنک شکرچکه بکزر اولان دوداغکه اجی جواب

وکوتی کلام یاقشورمی بلکه یاقشمز (قاعده) هذه قاعدة تقدیرنده در

مطلب قواعد متفرقه

بعض الفاظ آتیه برقاعدهدر (لفظ است ادات خبراست وجمعش نداین

اینست واینان مردمند) است لفظی لسان فارسیده ادات خبردر

واست لفظنک جمعی نونک فتحی ودالک سکونیله نددر این اینست

واینان مردمند مثاللرنده اولان است وند کبی بو بودر وبونلر آدملردر

دیمکدر پوشیده اولمیه که است ادات رابطهدر اندن ترکیده درلفظی

ایله تعبیر اولنور عربیده جملهٔ اسمیه ده اولان هو منزله سنده در زیرا
عرب زید هو قائم دیرلر فارسیده زید بر پا ایستاده است تعبیر اولنور
و بعض کره هست لفظی رابطه اولان است مقامنده استعمال
ایدرلر واست لفظی دخی ابتداء کلامده واقع اولسه الفی هایه تبدیل
ایدرلر نتکم بو بیتده واقعدر (بیت) هست درین دائرهٔ لاجورد
مرتبهٔ مرد بمقدار مرد اصل کلام بمقدار مرد ست درکه است تقدیم
وهسته تبدیل قلندیکه مرادینه است در و بعضا است لفظی هست
مقامنده استعمال اولنور نتکم بو بیتده واقعدر (بیت) جهان کرچه
سراسر لاله زارست * برهنه پامرو انجا که خارست * که خار هست
معناسنه در یعنی جهان اکرچه ظاهرا باشدن باشه لاله زار کورینور
لکن سن احتیاط ایدوب بو لاله زارده یالین ایاق یوریمه زیرا تیکن واردر
اکرچه کوزه کورنمز (واکر در آخر کلمه هاء رسمیه باشد همزهٔ مجتلبه می
اری وکویی بنده است وعاشقان کشته اند) واکر کلمه نك آخرنده هاء
رسمیه اولورسه بر همزهٔ مجتلبه کتوروب بنده است وعاشقان کشته اند
دیرسین یعنی فلان قولدر وعاشقلر اولمشلردر بنده من جهت الاعراب
مبتداء محذوفك خبریدر است ادات خبردر تقدیر عباره فلان بنده
است در (وکاه باشد که باقتضاء مقام هاء رسمیه راحذف کنی آن
زمان نیز همزه را نیاری مثل بندست وکشتنست) و بعض کره اولور که
مقامك اقتضاسیله هاء رسمیه یی حذف ایدرسین اول زمان دخی
همزه یی کتورمزسین بندست وکشتنست کبی (قاعده) ماسیذکر دخی
برقاعده در (الف ونون ادات جمعست ومخصوص باصحاب عقول مثل
مردمان وکاملان) لسان فارسیده الف ونون ادات جمعدر وعقل
صاحبلرینه مخصوصدر مردمان وکاملان کبی آدملر وکاملر
دیمکدر (ولفظ ها نیز ادات جمعست وبغیر اصحاب عقول مخصوصست
مثل مشکلها) وها لفظی دخی ادات جمعدر وعقل صاحبلرینك

غیری یه مخصوصدر مشکلها کبی مشکللر دیمکدر (وگاه باشد که نوع
حیوانات را وصاحب نشو ونما باالف ونون نیز جمع میکنند چنانکه
شیخ عطار قدس سره فرماید مصراع ازتن صابر بکرمان قوت داد
وشیخ سعدی شیرازی گفته است ودرختان را بخلعت نوروزی قبای
سبز ورق در بر گرفته) و بعض کره اولورکه حیوانات نوعنی ونشو
ونما صاحبی اولان جماداتی الف ونون ایله جمع ایدرلر نتکم شیخ
عطار قدس سره پندنامه سنك اولنده بیوررلر (مصراع) ازتن صابر
بکرمان قوت داد (معنای مصراع) جناب باری ایوب علیه السلامك
وجودندن ات قوردلرینه آزق وبردی (صابر ایوب علیه السلامك
لقبیدر کما اخبرالله فی شانه * انا وجدناه صابرا نعم العبد انه اواب *
کرم کاف عربیه نك کسریله وراتك سکونیله اتدن حاصل اولان قورد
دیمکدر ذوی العقولدن دکل ایکن نوع حیواناتدن اولمغله الف ونون ایله
جمعلنمشدر و شیخ سعدی قدس سره کلستانك اولنده ودرختان را
بخلعت نوروزی قبای سبز ورق در بر گرفته * بیورمشلردر (معنای)
ترکیب جناب باری برقادر ذوالجلال وبرصانع ذوالکمالدرکه موسم
بهارده اغاجلره نوروزه منسوب خلعت مقابله سنده یشل ورق قفتانی
کیدردی (درخت دالك کسریله اغاج معناسنه در درخت هرنقدر
ذوی العقولدن دکل ایسه ده نشو ونماده انسانه مشابه اولدیغندن الف
ونونله جمعلنمشدر (قاعده) ماسبق کردنی برقاعدهٔ مقرره در (آن کلمه که
درآخرش هاء رسمیه باشد درنزد تجمیع هاء رسمیه بکاف منقلب شود
مثل بندکان وخواجکان) اول کلمه که آخرنده هاء رسمیه اوله تجمیع
عندنده هاء رسمیه کافه منقلب اولور بندکان وخواجکان کبی که
اصللری ها ایله بنده وخواجه در عند التجمیع آخرلرنده اولان هاء
رسمیه کافه قلب اولندی وقت تجمیعده اثبات ها مخالف رسم واملادر
(ودروقت یا آمدن نیز همچنینست مثل خواجکی وبندکی) ودخی

مطلب قواعدشتی

مطلب وصف ترکیبی

اول کلمه که آخرنده هاء رسمیه اوله کلمهٔ مذکورەنك آخرینه یا کاف یکی وقت
دخی یوپلجه در یعنی بنده هاء رسمیه کافه منقلب اولور خواجکی و بندکی
کبی (قاعده) ماسیأتی برقاعده در (آن کلمه که در آخرش یا باشد وماقبلش
واو است یا الف مثل بوی وکوی وجای تو مخیری درمیان اثبات
وحذف آن یا) اول کلمه که آخرنده یا اوله و یانك ماقبلی دخی یا واو در
یا الف در بوی وکوی وجای کبی ای طالب سن مخیرسین اول یایی
اثبات ایله حذف بیننده یعنی یلا یا بو وکو وجا دیسکده اولور ومع الیاء
بوی وکوی وجای دیسکده اولور (بوی قوقو دیمکدر وامید معنا سنه
دخی کلور (کوی کاف عربیه نك ضمیله محله دیمکدر (جای یر
معنا سنه در (وآن کلمه که آخرش ها باشد وماقبلش الف آن الف را
خواه حذف کن وخواه اثبات مثل ماه ومه) واول کلمه که آخری ها
اوله وهانك ماقبلی الف اوله اول الفی استر حذف ایله استر اثبات ایله
ایکیسی دخی جائزدر ماه ومه وشاه وشه کبی (وصف ترکیبی آنست که
درنزد امر حاضر یك اسم جامد می آری مثل دلکش ودلربا ودلبر
واین وصف ترکیبی از صفت مشبهه معدودست) لسان فارسیده
وصف ترکیبی اودرکه امر حاضرك عندنه یعنی اولنده براسم جامد
کتورهسین دلکش ودلربا ودلبر کبی و بو وصف ترکیبی صفت
مشبههدن معدوددر الحاصل برامر حاضرکه مفعولی اوزرینه
تقدم ایده اکا وصف ترکیبی دینور مثلا دلکش لفظنده کش فعل
امردر چك معنا سنه دل قلبك اسمی وکش امرینك مفعولیدر
اوزرینه تقدیم ایدنجه کوکل چکیجی معناسنی مفید اولدی (دلربا ربا
رانك ضمیله فعل امردر قاپ معنا سنه دل متقدم مفعولیدر کوکل
قاپیجی معنا سنی مفیددر (دلبر بانك فتحیله فعل امردر ایلت
معنا سنه مفعولی بعد التقدم کوکل ایلتیجی دیمکدر وعند البعض
وصف ترکیبی اندن عبارتدر که اسم فاعل مفعولنه مضاف ایکن

فاعليت علامتی اولان نده لفظی حذف ومضاف الیهی اوزرینه
تقدیم ایدرلر وکاه بجه اسم جامد آخرینه فاعلیت معناسنی متضمن کر
وکار مثللو الفاظ الحاقیله ده اولور مثلا آش پز کلمه سنی که اصلنده پزنده
آش ایدی پزنده پختن دن اسم فاعلدر پختن پشورمك معناسنداولمغله
پزنده آش ترکیبی آش پشوریجی دیمکدر که آشجی تعبیر اولنور پزنده نك
آخرندن علامت اسم فاعل اولان نده لفظی حذف وآش لفظی که
مفعولدر تقدیم ایدوب آش پز دیدیلر وخیمه دوزدخی بومنوال اوزره در
اصلی دوزنده خیمه در که چادردیکیجی معناسنه در وسوداکر کلمه سی که
سود والف نسبت وکردن مرکبدر سود امنفعت متعلق دیمك اولورکه
مرادتجارتدر آخرینه فاعلیت معناسنی مفید کر لفظی الحاقیله سوداکر
دیدیلرتاجر معناسنه که بازرکان تعبیر اولنور زرکر وآهنکر دخی بومنوال
اوزره در و وصف ترکیبی صفتی موصوف اوزره تقدیم ایله دخی اولور
فاحفظ (صفت مشبهه آن اسمیست که مشتقست از امرحاضر

مطلب صفة مشبهه

بزیادهٔ الف در آخرش مثل دانا وکویا یا بزیادهٔ الف ونون مثل
خندان وکویان) صفة مشبهه اول اسمدرکه امرحاضردن مشتقدر
آخرینه بر الف زیاده سیله دانا وکویا کبی بونلرك اصلی دان وکوی در بیل
وسویله معناسنه امرحاضردر آخرزینه الف کلوب صفة مشبهه
اولدی بلیجی وسویلیجی معناسنه (وکاه باشد که براول امرحاضر
لفظ نامی آید صفت مشبهه می باشد مثل نادان آمدیم) وکاه اولورکه
امرحاضرك اولنه نالفظی کلوب صفة مشبهه اولور نادان آمدیم کبی
بلیجی کلدك دیمکدر مثال مذکورده اولان جناس خفی اهل ذکایه جلیدر
والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب * الحمد لله الذی یسر لی ختام
هذه التحفة الحقیره * فی الاوقات الیسیره * بالعنایات الکثیره * والصلوة
علی من به الصلوة جدیره * وعلی آله واصحابه اصحاب السیرة والسریره *
مادامت الافلاك مستدیره * علی ید شارحه السید محمد توفیق المولوی

المثنوی خوان فی دار المثنوی * غفر الله ذنب وجوده * بمزید فضله وجوده * فی الیوم العشرین من شهر رجب المرجب * فی سنة خمس وستین ومأتین والف من هجرة من کما یری من قدامه یری من خلف

اللهم اغفرلی ولوالدی ولجمیع المؤمنین

آمین بحرمة النبی الامین

م

حمد وسپاس خالق جن وناس حضرتلرینه الیق وسزادر که بدرقۀ عنایت ویاوریٔ تیسیر وهدایتیله مرادملا شیخی الشیخ محمد مراد مرحومك زبان فارسی اوزره اثرخامه لری اولان قواعد فارسیۀ موجز ادالرینی ولد معنویسی السید محمد توفیق افندی حضرتلرینك زبان ترکی اوزره وضع وترتیب ایتدکلری شرح لطیفك طبع وتمثیلی دار الطباعة العامره ده راجی الطاف ربه (محمد رجائینك) معرفت ونظارتیله بیك ایکیوز التمش یدی سنه سی ربیع الاولی اوائلنده ختام پذیر اولدی

م

Österreichische Nationalbibliothek
+Z224310003

